

Vertrouwen en participatie: van het één komt het ander

*Een onderzoek naar het effect van algemeen vertrouwen op de kwaliteit van de
participatieve democratie in dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein*

Universiteit Utrecht

Anneke de Hamer BSc

Studentnummer: 5636825

Master Bestuur & Beleid

Docent: Dr. S.P. Overman MSc

Tweede beoordelaar: Dr. J.P. Vollaard

Datum: 22-6-2021

Abstract

The aim of this article is to investigate how generalized trust levels of members of district councils, village councils, and advisory councils on health and social affairs affect how they experience the quality of participatory democracy in these councils. Drawing on literature on generalized trust and using a framework for measuring the quality of participatory democracy on five different dimensions, a multivariate regression analysis was performed using data from the Local State Society Relations survey in The Netherlands. It was found that generalized trust positively affects how council members experience the content, process, effectiveness, and use of resources of their council. However, no significant effect was found for generalized trust on the communication dimension. Also, an independent samples t-test was performed, comparing the data with Dutch respondents on the European Social Survey. The results indicated that the demographics of the members of district councils, village councils, and advisory councils on health and social affairs are not representative for the rest of the Dutch population.

Keywords: Generalized trust; participatory democracy; civil society; representation.

1. Inleiding

Met de decentralisatie van verschillende beleidstaken, zoals het wijkenbeleid en het sociaal domein, die gepaard ging met aanzienlijke bezuinigingen, lijkt de verzorgingsstaat zich deels terug te trekken. Aan de andere kant wordt een vitale participatiesamenleving bevorderd (Van de Wijdeven, De Graaf, & Hendriks, 2013). Inmiddels neemt, zowel bij gemeenten als bij het Rijk, de bezorgdheid over groeiende leefbaarheidsverschillen tussen en binnen wijken toe. Bovendien wordt een steeds groter aantal beleidsopgaven op wijkniveau aangepakt. Er heerst een breed gedeelde ambitie om de beleidsontwikkeling dichterbij de burger te brengen (Uyterlinde et al., 2020). Traditioneel konden burgers invloed uitoefenen op het lokale beleid via politieke partijen. Echter, kleven er tegenwoordig beperkingen aan de mogelijkheid om deze invloed uit te oefenen. Zo lopen de ledentallen van politieke partijen terug en willen burgers liever individueel en via maatschappelijke groeperingen participeren (Schaap, Hendriks, Karsten, Van Ostaaijen, & Wagenaar, 2019).

Bovendien is in de afgelopen decennia de capaciteit van overheden om kwesties eenzijdig aan te pakken, verminderd. Overheidsactoren moeten namelijk ook rekening houden met andere actoren. Tegelijkertijd worden de attitudes van burgers steeds kritischer of zelfs ontevreden over de regering en haar uitvoering (Geurtz & Van de Wijdeven, 2010). Zo blijkt

uit het Lokaal Kiezersonderzoek 2018 dat inwoners slechts matig tevreden zijn over de vertegenwoordigende rol van gemeenteraadsleden (Denters, Vollaard, Van de Bovenkamp, & Meijerink, 2019). Vanwege de onvrede onder de bevolking over het functioneren van de lokale politiek zijn gemeenten op zoek gegaan naar aanvullingen op de representatieve democratie. Deze aanvullingen kunnen geduid worden als participatieve, directe en/of doe-democratie. Hierin nemen burgers een veel actievere rol aan. De burger kan actief meedenken, -praten, -beslissen en -doen (Schaap et al., 2019). In veel gemeenten wordt invulling gegeven aan de participatieve democratie door middel van dorps- of wijkraden en adviesraden sociaal domein.

Deze overlegorganen tussen gemeentebestuur en maatschappij kunnen een oplossing bieden voor de beperkte tevredenheid met de representatieve democratie op lokaal niveau. Doordat zij direct contact hebben met burgers zijn ze vaak goed op de hoogte van hun wensen (Denters et al., 2019). Omdat personen in deze raden geen politici zijn, zouden ze op meer vertrouwen van burgers kunnen rekenen (Denters et al., 2019; Saward, 2010). Maar behalen deze raden wel de doelen waartoe ze in het leven geroepen zijn? En zijn de raden wel representatief voor de inwoners? Dit onderzoek biedt een antwoord op deze vragen uit de praktijk.

In het wetenschappelijke debat over de participatieve democratie wordt over het algemeen aangenomen dat participatie positieve effecten heeft (Wallace & Pichler, 2008). Traditioneel wordt vertrouwen in de medemens vaak gezien als een van de positieve effecten van participatie. Burgers doen positieve ervaringen op in hun interactie met anderen als zij participeren (zie bijvoorbeeld: Brehm & Rahn, 1997; Paxton & Ressler, 2018; Putnam, 2000). Alexis de Tocqueville (1805-1859) beschreef in *The Old Regime and the French Revolution* dat burgers door samen te komen in verenigingen individuen krachtig konden maken. Deze verenigingen van burgers konden ofwel direct participeren in de politiek, of als scholen voor burgerschap dienen waarin individuen leren om samen te werken (De Tocqueville, 1955). Putnam (2000) beschreef in zijn invloedrijke boek “Bowling Alone” over de afnemende participatie in het Amerikaanse gemeenschapsleven al dat vertrouwen en maatschappelijke betrokkenheid elkaar versterken.

In recentere onderzoeken wordt het verband tussen vertrouwen en participatie ook andersom bekeken. Algemeen vertrouwen, oftewel *generalized trust*, wordt dan als beginpunt genomen dat allerlei positieve effecten heeft. Zo blijkt uit onderzoek van Passchier & Schalk (2016) naar burgerparticipatie en co-productie in netwerken dat vertrouwen een belangrijke hefboom is voor zowel de samenwerking tussen organisaties, als voor het in beweging

brengen van burgers. Van Ingen & Bekkers (2015) benadrukken dat de samenleving kan profiteren van domeinen waarin vertrouwende en betrokken burgers samenkomen om een rol te spelen in de ontwikkeling van beleid. De auteurs pleiten voor andere denkwijzen over *civic engagement* en *generalized trust*. Aan deze oproep geeft dit onderzoek gehoor.

In dit onderzoek tracht ik een unieke bijdrage te leveren aan de wetenschappelijke literatuur door te kijken naar het effect van algemeen vertrouwen op de kwaliteit van de participatieve democratie. Aangezien er over de werking van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein nog vragen bestaan, is dit een geschikte doelgroep waar de kwaliteit van de participatieve democratie gemeten kan worden. Gezien de matige tevredenheid met de representatieve democratie en de ambitie om de burger dichter bij het bestuur te brengen, is het urgent om het functioneren van deze raden en de rol die vertrouwen hierin speelt, te onderzoeken

Als vertrouwen positieve effecten heeft op de werking van deze raden zou dit ook de ambitie om de burger dichter bij het bestuur te brengen en de tevredenheid met de representatieve democratie kunnen verbeteren. De vraag die daarom in dit onderzoek centraal staat luidt als volgt: “Wat is het effect van het algemeen vertrouwen dat leden van overlegorganen tussen gemeentebestuur en maatschappij hebben op de door hen ervaren kwaliteit van de *participatory democracy*?”. Hiermee kan zowel een antwoord gegeven worden op vragen uit de praktijk, als een bijdrage geleverd worden aan wetenschappelijk onderzoek naar algemeen vertrouwen.

In deze inleiding wordt eerst een toelichting gegeven over het ontstaan en de werking van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein. Vervolgens wordt eerder onderzoek naar vertrouwen en de link met participatie belicht. Ten slotte, wordt de aanpak van dit onderzoek uiteengezet.

1.1 Dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein

In 2012 stemde de Tweede Kamer in met het wetsvoorstel om deelgemeenten af te schaffen. Volgens het kabinet paste dit in een visie om tot een krachtige, kleine, dienstverlenende overheid te komen. Deze bestuurlijke schaalvergroting staat op gespannen voet met het streven om de afstand tussen het bestuur en de burgers te verkleinen. In de Gemeentewet bleef er wél ruimte over voor andere, lichtere vormen van binnengemeentelijke decentralisatie. Een vorm hiervan zijn adviserende organen, zoals de dorps- en wijkraden (Loots, Bakker, & Duvivier, 2013).

De dorps- en wijkraden worden gedefinieerd als “binnengemeentelijke vormen van representatie binnen duidelijke territoriale grenzen” (Loots et al., 2013, p. 4). Minstens de helft van alle Nederlandse gemeenten heeft dergelijke wijk- en dorpsraden (Loots et al., 2013; Van den Bongaardt, 2018; Vollaard, 2021). Deze raden vertegenwoordigen de belangen van inwoners van een bepaald gebied, adviseren de gemeente over de kwesties die relevant zijn in hun buurt en bieden een platform voor maatschappelijke initiatieven. De wijk- en dorpsraden dienen als instrument om het zeggenschap van burgers in verschillende beleidsfasen te vergroten om zo het gat tussen burgers en bestuur te overbruggen (Vollaard, 2021).

In de dorpsraden worden bewoners van een dorp gerepresenteerd, en in de wijkraden de bewoners van een deel van een stedelijk gebied. Deze raden hebben een afgeleid karakter, ze vormen geen afzonderlijke bestuurslaag maar vormen een hulpstructuur die binnen het kader van het lokaal bestuur functioneert. Dorps- en wijkraden worden gezien als dienend aan de participatieve democratie. Vooral als het gaat om de leefbaarheid van de woonomgeving spelen dorps- en wijkraden een belangrijke rol. Ze bepalen de leefbaarheidsagenda en werken samen met het gemeentebestuur aan de uitvoering ervan (Loots et al., 2013).

Met de invoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) in 2007 werd de huishoudelijke (thuis)zorg gedecentraliseerd. Gemeenten moesten de redzaamheid en participatie van mensen met een beperking bevorderen, en indien nodig, hen ondersteunen (De Klerk & Gilsing, 2010). Bij de invoering van de vernieuwde Wmo in 2015 kregen gemeenten de opdracht om inwoners te betrekken. Inwoners, cliënten of hun vertegenwoordigers moesten adequaat kunnen deelnemen aan het beleidsproces. Gemeenten en aanbieders moesten de voorwaarden hiervoor scheppen, de vorm staat vrij (Verbeek & Van de Werfhorst, 2018). Voor 2015 hadden gemeenten al verplicht een Wmo-raad. Met de decentralisatie van taken op het gebied van zorg, jeugd en participatie moeten gemeenten ook op deze terreinen adviesraden hebben. Veel gemeenten lieten als antwoord hierop de Wmo-adviesraad samengaan met andere adviesraden tot een overkoepelende adviesraad sociaal domein (Movisie, 2018).

Inmiddels heeft met de verbreding naar adviesraden sociaal domein een shift plaatsgevonden van een focus op belangenvertegenwoordiging van specifieke groepen naar een focus op het adviseren van de gemeente over sociale en gezondheidszaken. Ook gaan de adviesraden steeds meer op zoek naar een verscheidenheid aan beleidsterreinen die ze in hun adviezen kunnen betrekken. Deze bredere adviesraden sociaal domein vragen van leden meer bekwaamheid om te analyseren hoe verschillende kwesties over verschillende

beleidsdomeinen gerelateerd zijn aan elkaar en een impact hebben op de individuele levens van burgers (Vollaard, 2021).

Gezien de beperkte respons in de dataset die voor dit onderzoek gebruikt is, wordt in het vervolg geen onderscheid gemaakt tussen dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein.

Uit eerder onderzoek klinkt een kritische toon over dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein. Zo is er kritiek op het gebrek aan representativiteit in de raden. Vooral jongeren en mensen met een migratieachtergrond worden slecht gerepresenteerd. Ook lijken de dorps- en wijkraden over het algemeen vrij ineffectief te zijn en is de publieke bekendheid met de raden beperkt. Het is nog maar de vraag in hoeverre deze organen een instrument zijn voor lokale overheden om steun voor hun beleid te werven in plaats van dat ze effectief zijn in het articuleren van de belangen van maatschappelijke actoren (Vollaard, 2021). Bovendien blijkt dat in de adviesraden sociaal domein de samenhang tussen de leden vrij laag is. De raden hebben een brede variëteit aan leden die ieder hun eigen belangen hebben bij de kwesties die ze behandelen. Er is nog geen empirisch bewijs voor gedeelde belangen onder de betrokken leden. Maar op basis van de uiteenlopende belangen zou je kunnen verwachten dat deze beperkt zijn (Vollaard, 2021).

Uit onderzoek van Schaap et al. (2019) naar de vernieuwing van de lokale democratie in Nederland blijkt dat dorps- en wijkraden weliswaar zinvolle aanvullingen op de representatieve democratie zijn. Echter stuiten zij tegelijkertijd in de uitvoering op belemmeringen, zoals een gebrekkige representatie of door de beperkte invloed die de gemeente toestaat. Toch zijn dorps- en wijkraden voor gemeenten nuttige gesprekpartners en kanalen om informatie over delen van de gemeente te verkrijgen (Schaap et al., 2019).

1.2 Vertrouwen en participatie: van het één komt het ander

Robert Putnam wordt gezien als een van de bekendste voorstanders van het idee dat participatie ook leidt tot een betere democratie (Putnam, 2000; Wallace & Pichler, 2008). *Civil society* is nodig in moderne democratieën. Het brengt de macht van de staat in evenwicht en beschermt individuen van de macht van de staat (Fukuyama, 2000). De *civil society* kan gedefinieerd worden als “het institutionele domein van vrijwillige organisaties” (Dekker, 2002). In dit domein passen onder meer ideële belangenorganisaties, het lokale verenigingsleven en recreatieve clubs en serviceorganisaties (Dekker, 2002). Een hechte *civil society* wordt gevormd door sociaal kapitaal (Fukuyama, 2000). Iemands sociaal kapitaal wordt gevormd door de hulpmiddelen waar iemand via zijn of haar netwerk toegang tot heeft. Dit kan de productiviteit van personen en groepen bevorderen (Fukuyama, 2000; Lin, 2002).

Een belangrijke bouwsteen voor sociaal kapitaal is *generalized trust*, oftewel algemeen vertrouwen (zie bijvoorbeeld: Inglehart, 2020; Newton, 1997; Putnam, 1995). Meikle-Yaw (2008) legt een link tussen vertrouwen en tevredenheid met de democratie. Deze tevredenheid houdt in dat mensen tevreden zijn over de mogelijkheden die ze krijgen om sociaal-politieke besluitvormingsprocessen te beïnvloeden. *Generalized trust* vormt een brugfunctie tussen diverse individuen, groepen en gemeenschappen en voedt het ontstaan van participatieve democratie. Vervolgens beïnvloedt vertrouwen ook de gevoelens van een individu over het verloop van het participatieve proces (Meikle-Yaw, 2008). Vertrouwen faciliteert coördinatie en samenwerking voor wederzijdse voordelen (Putnam, 1993b). *Generalized trust* vergroot de welwillendheid van mensen om in hun gemeenschap deel te nemen en morele verplichtingen te onderschrijven (Uslaner, 1999). Vertrouwen is een belangrijk onderdeel van een gezonde samenleving. Het draagt bij aan positief democratisch bestuur (Paxton & Ressler, 2018).

Onderzoek naar het verband tussen burgerparticipatie en politieke actie stuit op een selectie-effect: leden van vrijwillige verenigingen waren van zichzelf al eerder geneigd om politiek te participeren. In plaats van Tocquevilles "*schools of democracy*" zijn deze verbanden eerder "*pools of democracy*" (Van Der Meer & Van Ingen, 2009). Maatschappelijke betrokkenheid brengt mensen met een hoge mate van vertrouwen samen. Door participatie wordt *generalized trust* niet gegenereerd (Nannestad, 2008; Van Ingen & Bekkers, 2015), maar gefaciliteerd (Van Der Meer & Van Ingen, 2009). In dit onderzoek wordt Tocquevilles idee - dat participatie zou leiden tot een hogere mate van vertrouwen onder burgers - omgedraaid. Mensen die participeren hebben vaak al een hoge mate van algemeen vertrouwen en in dit onderzoek staat centraal wat het effect is van dit vertrouwen op hoe zij het functioneren van de raden waar zij onderdeel van uitmaken, beoordelen. Gezien dit selectie-effect zouden leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein al een groot vertrouwen hebben, wat volgens de literatuur over *generalized trust* positieve effecten zou hebben op het functioneren van de raden. Zoals eerder benoemd, worden toch de effectiviteit en invloed van de raden niet altijd even positief beoordeeld (Schaap et al., 2019; Vollaard, 2021). Hier lijkt de literatuur in strijd te zijn met de praktijk. Dit maakt het wetenschappelijk relevant om deze puzzel te onderzoeken.

Een hoge mate van *generalized trust* zou volgens de literatuur dus allerlei positieve effecten hebben. Als in de dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein een hoge mate van vertrouwen heerst, zouden die raden beter functioneren. Dit maakt het onderzoek bovendien maatschappelijk relevant aangezien het een bijdrage levert aan het beleidsvraagstuk over de groeiende kloof tussen burger en bestuur en de steeds kritischer

wordende burger. De dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein zijn veelal opgericht om deze kloof te verkleinen. Als *generalized trust* inderdaad een rol speelt in het functioneren van de participatieve democratie dan wordt bij een hogere mate van vertrouwen ook de bijdrage van de overlegorganen aan de lokale democratie groter. Lokale bestuurders en politici zouden hier op in kunnen spelen door kleine verbeteringen te maken die het vertrouwen en dus het functioneren van de raden ten goede zullen komen. Bovendien blijkt uit eerder onderzoek dat lokale bestuurders en ambtenaren de doorwerking van adviezen van dorps- en wijkraden aanzienlijk positiever beoordelen dan bestuurders van die raden zelf (Loots et al., 2013; Schaap & Leenknecht, 2020). Dit onderzoek is daarom ook van belang om onder lokale bestuurders en ambtenaren meer bewustzijn te creëren over de werking van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein, zodat zij op de hoogte zijn van hoe het functioneren van de raden verbeterd kan worden. Bovendien is het voor de leden van overlegorganen zelf ook nuttig om meer inzicht te krijgen in het functioneren van de raad en op welke vlakken ruimte voor verbetering is.

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden, zal een multivariate regressieanalyse worden uitgevoerd met data uit een enquête die wordt uitgevoerd in het kader van het Local State Society Network (LSSR). Deze enquête wordt door onderzoekers uit bijna 20 verschillende Europese landen uitgevoerd, om te zien hoe het gemeentebestuur functioneert en hoe de lokale democratie verandert. Voor dit onderzoek zijn alleen de Nederlandse respondenten geanalyseerd. Om de kwaliteit van de participatieve democratie te kunnen meten, wordt een framework van Batory & Svensson (2019) toegepast. Dit bestaat uit vijf dimensies: inhoud, proces, effect, gebruik van middelen en communicatie. Het effect van vertrouwen op deze dimensies wordt apart geanalyseerd om zo een gedetailleerder beeld te schetsen van het functioneren van de participatieve democratie. Bovendien worden de (interactie-)effecten van leeftijd en opleidingsniveau getoetst.

Gezien de kritiek op de representativiteit van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein (Loots et al., 2013; Schaap et al., 2019; Vollaard, 2021), worden de gegevens over deelnemers van de LSSR survey vergeleken met gegevens uit de European Social Survey. Hiermee tracht ik een beter beeld te krijgen van de representativiteit van de leden in deze raden wat betreft hun mate van vertrouwen, leeftijd en opleidingsniveau. In de discussie wordt ingegaan op wat deze representativiteit kan betekenen voor het functioneren van de participatieve democratie.

2. Theorie

In dit hoofdstuk wordt allereerst een overzicht geschetst van de literatuur over *generalized trust*. Zoals in de inleiding benoemd is, zou vertrouwen positieve effecten teweegbrengen voor burgers in participatieprocessen zoals de overlegorganen tussen gemeentebestuur en maatschappij. De mechanismen achter deze invloed worden vervolgens uiteengezet. Daarna wordt ingegaan op de literatuur over *participatory democracy* en een aantal dimensies toegelicht aan de hand waarvan de kwaliteit van deze democratie gemeten kan worden. Per dimensie worden de mechanismen uitgelegd die verklaren hoe vertrouwen deze dimensie kan beïnvloeden. Op basis hiervan wordt een aantal hypothesen opgesteld over het verwachte effect van *generalized trust* op hoe de leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein deze kwaliteitsdimensies ervaren. Ten slotte wordt ingegaan op de representativiteit van de dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein.

2.1 *Generalized trust*

Met de toenemende complexiteit in samenlevingen worden mensen steeds meer onderling afhankelijk van elkaar. Dit vergroot aan de ene kant de kwetsbaarheid van mensen, terwijl het aan de andere kant voor mensen ook veel moeilijker is om die kwetsbaarheden waaraan zij zijn onderworpen, te monitoren. Het gat tussen de cognitieve middelen van individuen en hun capaciteit om de omstandigheden die van invloed zijn op hun leven te kennen en beoordelen, lijkt onoverbrugbaar. Toch overbruggen mensen dit gat, in de meeste gevallen gebeurt dat doordat zij andere mensen, instituties en systemen hun lot toevertrouwen (Warren, 1999). Vertrouwen is dus belangrijk om de samenleving goed te laten functioneren.

Vertrouwen kan verschillende vormen aannemen. Zo heeft Newton (2001) het over politiek en sociaal vertrouwen, waarbij de laatste synoniem is voor *generalized trust*. Er worden in de literatuur verschillende concepten gebruikt voor politiek vertrouwen. Meestal wordt dit gemeten door het vertrouwen dat mensen hebben in instituties (Newton, 2001). Bij vertrouwen kan ook het onderscheid worden gemaakt tussen *generalized* en *particularized trust*. Bij die laatste vorm, specifiek vertrouwen, gaat het alleen om het vertrouwen dat mensen hebben in anderen die zij goed kennen (Uslaner, 1999). *Generalized trust*, oftewel algemeen vertrouwen, wordt naast dit vertrouwen in vrienden, burens of instituties, gevormd door een standaard inschatting van de betrouwbaarheid van de gemiddelde persoon. Dit is iemand die geen vriend of kennis is (Paxton, 2007). *Generalized trust* is een basisvorm van vertrouwen die zich uitstrekt naar alle leden van de samenleving (Hooghe, 2007, p. 710).

Zonder vertrouwen in vreemden kan je in principe niet je huis verlaten uit angst dat je overvallen wordt (Warren, 1999).

Generalized trust is belangrijk omdat het wordt beschouwd als de kern van sociaal kapitaal (zie bijvoorbeeld: Inglehart, 2020; Newton, 1997; Putnam, 1995). Sociaal kapitaal wordt gevormd door kenmerken van sociale organisatie, zoals netwerken, normen en vertrouwen (Putnam, 1993b). Vertrouwen is een belangrijk begrip in de literatuur over *civic culture*, sociaal kapitaal en het maatschappelijk middenveld (Muller & Seligson, 1994; Newton, 1997; Paxton, 2007).

2.1.1 Gevolgen van *generalized trust* voor de democratie

In de literatuur wordt algemeen vertrouwen behandeld als een fenomeen dat kenmerkend is voor betrokken, verbonden, tolerante, bloeiende en democratische gemeenschappen (Delhey, Newton, & Welzel, 2011). Vertrouwen draagt bij aan het vormen van een positieve, wederkerige band tussen twee of meer mensen (Fukuyama, 2001). Dit vergroot de bereidheid van mensen om ten gunste van de gemeenschap te handelen (Węziak-Białowolska & Dijkstra, 2015). Sociaal kapitaal, en dus vertrouwen, faciliteert coördinatie en samenwerking voor wederzijdse voordelen. Het is makkelijker om samen te werken in een gemeenschap waarin veel sociaal kapitaal aanwezig is (Putnam, 1993b). *Generalized trust* vergroot de welwillendheid van mensen om in hun gemeenschap deel te nemen en morele verplichtingen te onderschrijven. Als mensen elkaar vertrouwen, zijn ze eerder geneigd om een actieve rol te spelen in hun gemeenschap. Mensen die anderen vertrouwen zijn dus ook eerder geneigd om te participeren in het maatschappelijk leven (Uslaner, 1999). Bovendien zijn vertrouwende mensen eerder geneigd om democratische instituties positief te beoordelen, participeren zij vaker in de politiek en zijn zij actiever in maatschappelijke organisaties. Ook zijn mensen die geloven dat de meeste mensen te vertrouwen zijn, toleranter tegenover minderheden en mensen die anders zijn dan zichzelf (Rothstein & Uslaner, 2005). Vertrouwen heeft een positief effect op democratie. Bovendien is de impact van participatie in verenigingen afhankelijk van de mate van vertrouwen in een samenleving. Hoe hoger de mate van algemeen vertrouwen, des te meer mensen participeren in het maatschappelijk leven en des te meer de democratie vergroot wordt (Paxton, 2002).

Democratische systemen moeten vertrouwensrelaties beschermen en opbouwen en wantrouwende relaties beperken, omdat vertrouwen de domeinen van collectief zelfbestuur uitbreidt. Door vertrouwensrelaties uit te breiden, slagen democratieën er beter in dan non-democratische systemen om de coöperatieve wilskracht van hun burgers te vangen. In

democratieën is er meer vertrouwen, zowel binnen de samenleving als in de regering, dan non-democratische systemen. Dit komt doordat democratische systemen wantrouwen erkennen en dit richting de politiek kanaliseren (Warren, 2018).

Vertrouwen is belangrijk omdat burgers onmogelijk alle overheidsactoren kunnen monitoren. Burgers vertrouwen daarom de meeste vertegenwoordigers, terwijl ze hun participatieve middelen focussen op de gebieden waar de voorwaarden voor vertrouwen zwak of zelfs afwezig zijn. Politieke participatie is dus nodig waar de belangen of waarden tussen burgers en hun vertegenwoordigers conflicteren of uiteenlopen (Warren, 2018).

Vertrouwen op individueel niveau bevordert coöperatieve sociale relaties; de basis voor effectieve sociale en politieke organisaties. Deze organisaties dragen vervolgens bij aan het creëren van effectief en legitiem bestuur, wat dan weer helpt om de voorwaarden voor een sterke *civil society* te scheppen (Bäck & Christensen, 2016). Uit eerder onderzoek naar governance-netwerken bij milieuprojecten in Nederland, is gebleken dat vertrouwen belangrijk is voor het behalen van betere resultaten (Klijn, Edelenbos, & Steijn, 2010). Op basis van deze literatuur is de verwachting dat een hoge mate van algemeen vertrouwen positieve effecten heeft op de werking van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein. De mate van *generalized trust* heeft een positief effect op de ervaren kwaliteit van de *participatory democracy*.

2.1.2 Wetenschappelijk debat over vertrouwen

“*The causal arrows among civic involvement, reciprocity, honesty, and social trust are as tangled as well-tossed spaghetti*”, aldus Putnam (2000, p. 137). In de literatuur worden vele mogelijke determinanten van *generalized trust* aangehaald. Het losmaken van de spaghetti wordt bemoeilijkt doordat veel van deze determinanten ook het effect van de mate van *generalized trust* zouden kunnen zijn (Bovens, 2006). Omdat vertrouwen wordt beschreven als de lijm die een samenleving bindt, zijn er vele onderzoeken uitgevoerd die algemeen vertrouwen meten. In een systematische review benoemt Nannestad (2008) onderzoeken naar verschillende verbanden met *generalized trust* als de vermoedelijke afhankelijke of onafhankelijke variabele. Naar de claim dat vertrouwen ten grondslag ligt aan samenwerking en dat op vertrouwen gebaseerde samenwerking centraal is voor het welzijn van de maatschappij, is maar beperkt empirisch onderzoek uitgevoerd. Een van de gevolgen van *generalized trust* die Nannestad (2008) bespreekt is de invloed op politiek en “*good government*”. Dit verband is theoretisch ondergespecificeerd. Eerder onderzoek suggereert wel een verband tussen *generalized trust* en *good governance* maar het vertelt ons niks over

hoe dit werkt. Wel blijkt uit eerder onderzoek dat vertrouwen gerelateerd is aan politieke participatie en participatie in de gemeenschap. Hierbij plaatst Nannestad (2008) de kanttekening dat de rol van *generalized trust* in het tot stand brengen van een coöperatieve oplossing voor collectieve actieproblemen niet overschat moet worden.

2.2 Participatory democracy

In een representatieve democratie wordt het bestuur uitgevoerd door een aantal gekozen vertegenwoordigers. Dit wordt door veel politicologen gezien als de meest realistische optie voor moderne democratieën. Echter, is er redelijk wat kritiek op representatieve democratieën en de mate waarin de wil van het volk hierin gedefinieerd kan worden. Door complexe besluitvormingsstructuren en de afnemende representatieve functie van politieke partijen wordt de discussie over de legitimiteit van democratie aangewakkerd en komt er meer vraag naar aanvullende vormen van burgerparticipatie (Michels & De Graaf, 2010).

Met de shift van *government* naar *governance*, van verticale en hiërarchische sturing naar meer horizontale en coöperatieve vormen, komen theorieën van *participatory democracy*, ook wel directe democratie, op. De theorie van *participatory democracy* is ontwikkeld rondom de aanname dat individuen en hun instituties niet los van elkaar gezien kunnen worden. Representatieve instituties die op nationaal niveau bestaan zijn niet voldoende voor democratie. Voor maximale participatie door alle mensen is socialisatie vereist op andere niveaus dan het nationale, zodat de nodige individuele attituden en psychologische kwaliteiten ontwikkeld kunnen worden. Deze ontwikkeling vindt plaats door middel van het proces van participatie. Een participatief systeem is zelfvoorzienend. Participatie ontwikkelt en bevordert namelijk de kwaliteiten die ervoor nodig zijn. Hoe meer individuen participeren, hoe beter ze erin worden. (Pateman, 1970).

Michels (2006) onderscheidt drie functies van participatie. Ten eerste is participatie educatief. Het draagt bij aan de persoonlijke groei die burgers doormaken tot publieke burgers. Volgens John Stuart Mill (1861) is participatie op lokaal niveau de beste plek om democratie te leren. Vertrouwen kan in deze functie een rol spelen doordat het bijdraagt aan het vergroten van de bereidheid van mensen om ten gunste van de gemeenschap te handelen (Węziak-Białowolska & Dijkstra, 2015), wat de ontwikkeling tot publieke burgers faciliteert. Ten tweede heeft participatie een integratiefunctie. Participatie draagt bij aan het gevoel van mensen dat ze bij hun gemeenschap horen. Mensen met veel vertrouwen zijn eerder geneigd een actieve rol te spelen in de gemeenschap (Uslaner, 1999), wat deze functie kan versterken. Ten slotte, participatieve democratie verzekert goed bestuur. Participatie speelt een grote rol

in het ontwikkelen en implementeren van wetten en regels die voor iedereen acceptabel zijn. Ook worden burgers door middel van participatie meer bekwaam om politieke besluiten te nemen en deze op nationaal niveau te begrijpen (Michels, 2006; Mill, 1975). Participatie is nodig op de gebieden waar de belangen of waarden tussen burgers en hun vertegenwoordigers conflicteren of uiteenlopen; waar de voorwaarden voor vertrouwen zwak of afwezig zijn (Warren, 2018). Een voorwaarde voor participatieve democratie is dat mensen het gevoel hebben dat ze andere burgers en lokale organisatie kunnen vertrouwen in het vertegenwoordigen of besturen van hun gebied (Meikle-Yaw, 2008). Zo komt vertrouwen de laatste functie van participatie ook ten goede.

De kwaliteit van de participatieve democratie bestaat uit een aantal dimensies. In dit onderzoek zal deze kwaliteit gemeten worden aan de hand van een analytisch *framework* dat is ontworpen door Batory & Svensson (2019) als maatstaf voor participatieve praktijken en instrumenten. Voordeel van dit kader ten opzichte van andere standaarden is dat de dimensies zelf geen normatieve connotaties hebben, maar dat ze wel worden gekoppeld aan belangrijke normatieve concepten als democratische kwaliteit en legitimiteit. Dit *framework* bestaat uit vijf dimensies: inhoud, proces, effect, gebruik van middelen en communicatie. De inhoudelijke en procesdimensie vormen samen een maatstaf voor de democratische kwaliteit van de dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein. De effect-, middelen- en communicatiedimensies geven de legitimiteit van de raden weer (Batory & Svensson, 2019).

De eerste dimensie, inhoud, omvat de mate waarin de betreffende raad is ontworpen om autonome keuzes mogelijk te maken die een breed scala aan mogelijke perspectieven op de betreffende kwestie afspiegelen. Het opnemen en/of uitsluiten van onderling gerelateerde kwesties en potentiële bias wordt in deze dimensie behandeld (Batory & Svensson, 2019). Vertrouwen wordt in de literatuur ook gezien als een van de sterkste voorspellers van prosociaal gedrag: gedrag dat anderen ten goede komt zonder dat het de persoon zelf wat oplevert (Irwin, 2009). Uit verschillende onderzoeken in de speltheoretie traditie is gebleken dat mensen met een hoge mate van vertrouwen eerder geneigd zijn om erop te vertrouwen dat anderen het juiste doen en niet uit eigenbelang handelen dan mensen met een lage mate van vertrouwen. Zo is vertrouwen de overtuiging dat anderen geen misbruik zullen maken van iemands welwillendheid (Parks & Hulbert, 1995). Vertrouwen verlaagt daarom de waargenomen risico's die gepaard gaan met het plaatsen van vertrouwen in een ander en hierdoor vertonen mensen meer prosociaal gedrag (Irwin, 2009). Mensen die een hoge mate van algemeen vertrouwen hebben, zouden op basis van deze literatuur naar verwachting eerder gedrag vertonen dat anderen ten goede komt en niet alleen uit eigenbelang handelen.

Mensen zouden dan eerder andere mogelijke perspectieven en uiteenlopende standpunten overwegen. Dit heeft een positieve invloed op de inhoudsdimensie van *participatory democracy*.

H₁: Een hogere mate van algemeen vertrouwen onder leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein leidt tot betere ervaren kwaliteit van de inhoudelijke dimensie van participatory democracy.

De tweede dimensie, proces, wordt gevormd door de mate waarin reacties en/of input transparant en eerlijk verwerkt wordt. Ook is proces een maatstaf voor het vermogen van de dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein om mensen en sociale groepen die niet participeren of in reguliere representatieve democratiepraktijken niet gehoord worden, een stem te geven (Batory & Svensson, 2019). Omdat het bij *generalized trust* ook gaat om het vertrouwen in onbekenden vormt dit een link met anderen die anders zijn dan wijzelf.

Vertrouwen verbindt zo mensen die verschillend zijn, het laat een zorg voor de belangen van anderen zien. In samenlevingen met een lage mate van algemeen vertrouwen kijken groepen alleen uit voor hun eigen belangen en zien ze de belangen van anderen waarschijnlijk als conflicterend met hun eigen welzijn (Rothstein & Uslaner, 2005). Als het vertrouwen van mensen hoog is, zullen zij meer rekening houden met de belangen van anderen die normaliter niet participeren of gehoord worden. Op basis hiervan is de verwachting dat een hoge mate van *generalized trust* positieve effecten heeft voor de procesdimensie van *participatory democracy*.

H₂: Een hogere mate van algemeen vertrouwen onder leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein leidt tot betere ervaren kwaliteit van de procesdimensie van participatory democracy.

De derde dimensie, effect, is een maatstaf voor de mate waarin de dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein invloed hebben op de daadwerkelijke beleidsontwikkeling en besluitvorming (Batory & Svensson, 2019). Sociaal kapitaal faciliteert het oplossen van collectieve actieproblemen. Bewijs hiervoor komt uit onderzoeken naar speltheorie: mensen met veel vertrouwen zijn hierin eerder bereid om samen te werken dan mensen met minder vertrouwen (Brehm & Rahn, 1997). Sociaal kapitaal, en dus vertrouwen, is faciliterend voor coördinatie en samenwerking (Putnam, 1993b). Door anderen te vertrouwen stellen mensen zich open en kwetsbaar op naar de acties van anderen met het vertrouwen dat anderen hier geen misbruik van maken. Zo wordt samenwerking vergemakkelijkt. Vertrouwen op individueel niveau bevordert coöperatieve sociale relaties; de basis voor effectieve sociale en politieke organisaties. Deze organisaties dragen vervolgens bij aan het creëren van effectief

en legitiem bestuur (Bäck & Christensen, 2016). Zo zou vertrouwen in dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein leiden tot effectiever functioneren van deze raden. Op basis van deze literatuur kan verwacht worden dat een hoge mate van *generalized trust* een positief effect heeft op de ervaren effectdimensie van *participatory democracy*.

H₃: Een hogere mate van algemeen vertrouwen onder leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein leidt tot hogere ervaren effectiviteit van participatory democracy.

De vierde dimensie, gebruik van middelen, omvat de mate waarin de doelen uit de andere dimensies tegen een redelijke prijs kunnen worden behaald (Batory & Svensson, 2019). In het kader van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein worden de middelen uitgedrukt in de tijd waarbinnen de raden functioneren. Sociaal kapitaal wordt volgens Putnam (1993) gevormd door kenmerken van sociale organisatie zoals vertrouwen, normen en netwerken. Dit kan de efficiëntie van de samenleving verhogen door gecoördineerde acties te faciliteren (Bjørnskov, 2007; Putnam, 1993a). Vertrouwen wordt bovendien gezien als een bron van efficiëntie in economische en non-economische transacties (Coleman, 1988). Als leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein meer algemeen vertrouwen hebben, is op basis van de literatuur te verwachten dat de samenwerking efficiënter verloopt. Het kost dan minder tijd en moeite om de doelen uit de andere dimensies te bereiken.

H₄: Een hogere mate van algemeen vertrouwen onder leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein leidt tot betere ervaren kwaliteit van de middelendimensie van participatory democracy.

De vijfde en laatste dimensie, communicatie, is een maatstaf voor de mate waarin over de dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein wordt gecommuniceerd als een manier om democratische normen te verbeteren en de legitimiteit van het politieke systeem te verbeteren (Batory & Svensson, 2019). *Generalized trust* zou communicatie binnen en tussen verschillende partijen kunnen faciliteren, wat ook de effectiviteit en responsiviteit van het bestuur faciliteert (Robbins, 2012). Het vormt de basis voor de manier waarop individuen, groepen en organisaties interacteren. Dit komt doordat *generalized trust* algemene verwachtingen voor gedrag creëert en zorgt voor gevolgtrekkingen over motieven, intenties en competenties van anderen (Thomas, 2009). Ook in de organisatiewetenschap bestaat het idee dat vertrouwen een aantal belangrijke positieve voordelen met zich meebrengt voor organisaties. Zo zou vertrouwen een positief effect hebben op de openheid in communicatie (Dirks & Ferrin, 2001). In eerder onderzoek naar het verband tussen democratische

legitimiteit en prestaties en vertrouwen in wijkontwikkelingsmaatschappijen wordt een correlatie gevonden tussen verantwoording en vertrouwen (Kort & Klijn, 2013). Dit stelt de verwachting dat een hoge mate van vertrouwen ook samenhangt met meer communicatie naar buiten toe over de dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein.

H₅: Een hogere mate van algemeen vertrouwen onder leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein leidt tot betere ervaren kwaliteit van de communicatiedimensie van participatory democracy.

2.3 Alternatieve verklaringen kwaliteit participatory democracy

Een kanttekening die gemaakt moet worden wat betreft de invloed van de mate van *generalized trust* die mensen hebben, is dat in de literatuur ook andere factoren aangehaald worden die de kwaliteit van de *participatory democracy* kunnen beïnvloeden. Zo ziet Bartels (2012) de kwaliteit van *participatory democracy* op een interpretatieve manier als de betekenis voor participanten en de toegevoegde waarde aan het oplossen van problemen. Uit dit onderzoek blijkt dat de betekenis en de toegevoegde waarde van ontmoetingen tussen burgers en gemeenten voor de kwaliteit van de *participatory democracy* draait om de communicatieve capaciteit van ambtenaren en burgers. Hierbij gaat het erom dat zij dominante communicatiepatronen kunnen herkennen en doorbreken door de aard, toon en condities van de gesprekken aan te passen aan de betreffende situatie. De manier van communiceren tussen ambtenaren en burgers bepaalt dan de toegevoegde waarde van de participatie.

Veel meer politieke, sociale, juridische en economische factoren spelen een rol in participatieve mechanismen. Gemeenten en burgers moeten zich bewegen in een wereld van instituties, regels, begrotingen en verschillende machten die de participatie kunnen belemmeren (Bartels, 2012). Vooral de representatieve democratie en *governance* netwerken vormen een institutionele hindernis voor het mobiliseren van input van burgers. Er zit een gat tussen de beloftes die vooraf gedaan worden en de resultaten van participatieve vormen van beleid maken vanwege weerstand bij politieke machten die gevestigde belangen hebben in de politieke orde van representatieve democratie en *governance* netwerken (Hoppe, 2011). Het effect van vertrouwen op de ervaren kwaliteit van de participatieve democratie kan dus niet in een vacuüm gezien worden. Ondanks andere institutionele factoren lijkt het op basis van de literatuur aannemelijk dat *generalized trust* wel een belangrijke rol speelt in het verklaren van het ervaren functioneren van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein.

2.4 Representatie in dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein

Met participatieve vormen van democratie komen vragen op over de representativiteit van de participanten en daarmee de legitimiteit van deze democratische vorm (Edelenbos, Van Meerkerk, & Schenk, 2018; Plotke, 1997). Zoals eerder genoemd, is de representativiteit van jongeren en mensen met een migratieachtergrond vrij laag in de dorps- en wijkraden (Vollaard, 2021). In de literatuur wordt bij allerlei vormen van burgerparticipatie gesproken van een “participatie-elite”, vooral de *usual suspects* participeren: hoogopgeleide, blanke, oudere mannen (Van Stokkom, Becker, & Eikenaar, 2013). Bovens (2006) spreekt van een diplomademocratie: “een politiek systeem waarin burgers meer feitelijke politieke invloed hebben naar mate hun opleidingsniveau hoger is” (p. 213). Een mogelijke verklaring voor de hogere mate van participatie onder hoogopgeleiden komt uit de *cognitive mobilization theory* die erop gebaseerd is dat mensen met meer cognitieve vaardigheden, die beter politieke informatie kunnen verwerken, meer politiek geïnteresseerd zijn en meer het gevoel hebben dat zij invloed kunnen uitoefenen op de besluitvorming eerder voorstander zijn van meer directe betrokkenheid in besluitvormingsprocessen (Coffé & Michels, 2014; Dalton, 2007).

Wat betreft de mate van *generalized trust* zijn de dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein waarschijnlijk ook niet geheel representatief voor de bevolking. In de literatuur lijkt er sprake te zijn van een selectie-effect; maatschappelijke betrokkenheid brengt mensen met een hoge mate van vertrouwen samen. Door participatie wordt *generalized trust* niet gegenereerd (Nannestad, 2008; Van Ingen & Bekkers, 2015), maar gefaciliteerd (Van Der Meer & Van Ingen, 2009). Ervaringen hierbuiten lijken belangrijkere voorspellers van *generalized trust* te zijn. Zo hebben mensen uit oudere cohorten meer kans om te vertrouwen en blijkt ook dat sociaaleconomische status, en dan vooral het opleidingsniveau, een belangrijke predictor is (Glanville, 2016). Hoogopgeleiden en ouderen hebben dus een hogere mate van vertrouwen en hebben meer het idee dat ze ook echt invloed kunnen uitoefenen.

Laagopgeleiden zijn vaker wantrouwend en cynisch over de politiek en politici (Bovens & Wille, 2010). Oudere en hoger opgeleide mensen behoren ook tot de groep die al meer participeert, op basis hiervan is te verwachten dat de mate van *generalized trust* gemiddeld hoger ligt in de dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein dan in de rest van de Nederlandse samenleving. De representativiteit zou zo ook de kwaliteit van de *participatory democracy* kunnen beïnvloeden.

Gezien deze bevindingen wordt in de analyse gecontroleerd voor leeftijd en opleidingsniveau, waarbij deze variabelen als confounders zijn opgenomen. Dit zijn factoren die zowel aan de onafhankelijke als aan de afhankelijke variabele gerelateerd zijn. Er wordt

van zowel leeftijd als opleidingsniveau een positief effect verwacht op de mate van algemeen vertrouwen, aangezien dit belangrijke voorspellers zijn (Glanville, 2016). Op basis van de *cognitive mobilization* theorie wordt ook een positief effect van leeftijd en opleidingsniveau op de ervaren kwaliteit van de participatieve democratie verwacht. Bovendien worden de interactie-effecten getoetst van de mate van *generalized trust* met leeftijd en met opleidingsniveau. Hier wordt ook van beiden een positief effect verwacht. In het methodenhoofdstuk ga ik verder in op hoe ik dit ga toetsen in de analyse.

De representativiteit van de participatieve democratie kan op verschillende manieren gelinkt worden aan het effect van algemeen vertrouwen op de ervaren kwaliteit. Zo roept het ideaalbeeld van een dorps-, wijk- of adviesraad als afspiegeling van de bevolking vragen op. Is een perfecte representativiteit wel haalbaar? Wellicht zijn passieve burgers juist blij dat andere actieve burgers participeren? De actieve burgers zouden als vertrouwelingen kunnen fungeren, die belangen van de inwoners kunnen behartigen en verantwoording afleggen over de aanpak van problemen. Als deze burgers veelal hoogopgeleid zijn, zouden ze ook meer het vertrouwen hebben dat ze iets voor elkaar kunnen krijgen. Zij hebben namelijk meer cognitieve capaciteiten en ervaring om invloed uit te oefenen op de besluitvorming. Op deze manier zou een onrepresentatief hoge mate van vertrouwen en hoog opleidingsniveau van leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein de kwaliteit van deze raden ten goede kunnen komen. Echter blijkt uit eerder onderzoek van Van Stokkom et al. (2013) dat zij niet altijd rekening houden met andere, vaak afwijkende, opvattingen en belangen. Dit raakt aan de inhoudelijke en procesdimensies, die de democratische kwaliteit van de participatieve democratie weergeeft.

Wat betreft de effectiviteit van de raden kan ook hier de representativiteit van de leden een rol spelen in het effect van vertrouwen. Door het selectie-effect worden mensen met een hoge mate van vertrouwen samen gebracht. Zij zijn enthousiast en hebben het idee dat ze iets voor elkaar kunnen krijgen. Dit zijn veelal ouderen en hogeropgeleiden (Glanville, 2016). Zo zou de representativiteit het effect van de mate van *generalized trust* op de ervaren effectiviteit kunnen beïnvloeden doordat de leden meer vaardigheden hebben en meer het idee hebben dat ze iets voor elkaar kunnen krijgen in de besluitvorming.

Wat betreft de representativiteit van dorps en wijkraden en adviesraden sociaal domein is vooral de communicatiedimensie van de kwaliteit van de participatieve democratie van belang. Om ondanks de gebrekkige representativiteit democratische legitimiteit te verkrijgen, moeten de deelnemers in dorps- en wijkraden en adviesraden namelijk veel aandacht schenken aan een responsieve omgang met het publiek. Zonder deze verantwoording zal de

representatieve functie verzwakken (van Stokkom et al., 2013). Uit het onderzoek van Van Stokkom et al. (2013) blijkt dat actieve burgers zeer bereid zijn om over resultaten te communiceren en deze uit te leggen, maar de bereidheid om meer kennis te verkrijgen van burgers blijft achter. Hier zou een hoge leeftijd van leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein ook een rol kunnen spelen. Oudere mensen zijn wellicht minder bekend met nieuwe communicatievormen zoals sociale media en hebben er moeite mee om op deze manier andere burgers te bereiken.

3. Methoden

In dit hoofdstuk wordt eerst een toelichting gegeven over de data die voor dit onderzoek gebruikt zijn, vervolgens wordt ingegaan op de respons op dit onderzoek. Hierna wordt een operationalisering van de variabelen gegeven die voor de analyse gebruikt zijn. Vervolgens worden de beschrijvende statistieken van deze variabelen weergegeven. Ten slotte wordt de analyse besproken die is uitgevoerd voor dit onderzoek.

3.1 Data

Met data uit een enquête die wordt uitgevoerd in het kader van het Local State Society Network (LSSR) is een kwantitatief onderzoek uitgevoerd om te achterhalen wat het effect is van de mate van algemeen vertrouwen van leden op de kwaliteit van de participatory democratie. De enquête is onderdeel van de “Palgrave studies in sub-national governance”; een langlopend vergelijkend onderzoek. Dit is opgezet door een groep onderzoekers uit bijna 20 verschillende Europese landen die georganiseerd is in de Local Government and Politics (LOGOPOL) groep van het European Consortium for Political Research (ECPR). Deze groep voert al meer dan 20 jaar enquêtes uit onder verschillende actoren die een rol spelen in het lokaal bestuur (Heinelt & Magnier, 2018; Teles, Gendźwiłł, Stănuș, & Heinelt, 2021). Destijds was er weinig vergelijkende informatie beschikbaar over het sociale profiel van deze actoren, hun visie op democratie, of dit verschilt tussen landen, hoe verschillende visies op democratie verklaard kunnen worden en of die verschillende visies uitmaken voor bijvoorbeeld attitudes jegens bestuurlijke hervormingen. Ook was er nog niet veel bekend over of de ideeën over democratie van burgemeesters, raadsleden, hoge ambtenaren en anderen in verschillende lagen van het lokaal bestuur verschillen en of deze in de loop der tijd veranderd zijn. Inmiddels is de belangstelling voor deze onderwerpen verbreed en wordt ook gekeken naar niet-overheidsactoren die betrokken zijn in geïnstitutionaliseerde netwerken van lokale staatsamenleving verbanden, die het onderwerp zijn van de huidige enquête. De onderzoekers uit de groep voeren in hun eigen land de enquête uit (Teles et al., 2021). In dit onderzoek wordt alleen de Nederlandse enquête gebruikt.

Om de representativiteit van de dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein te meten, is de data uit de LSSR studie vergeleken met data uit ronde 9 van de European Social Survey. Deze ronde werd in 2018 en 2019 uitgevoerd. De ESS is een internationaal surveyonderzoek dat sinds 2001 in Europa wordt uitgevoerd. Elke twee jaar worden face-to-face interviews afgehouden met een opnieuw geselecteerde sample. De enquête meet de

attituden, overtuigingen en gedrag patronen van diverse populaties in meer dan 30 landen (European Social Survey, z.d.).

3.2 Respons & selecties

3.2.1. Local State-Society Relations survey

De dataverzameling onder leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein vond plaats in maart en april 2021. De survey is uitgezet door middel van verspreiding in nieuwsbrieven van diverse overkoepelende organisaties waar dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein bij zijn aangesloten. De Landelijke Vereniging Kleine Kernen (LVKK) is een overkoepelende vereniging voor de verschillende provinciale verenigingen die samen ongeveer 2000 dorpsorganisaties als lid hebben. Hier vond de dataverzameling dus getraptd plaats via de provinciale verenigingen. Daarnaast is de survey ook verspreid in de nieuwsbrieven van het Landelijk Samenwerkingsverband Actieve Bewoners (LSA Bewoners). Deze organisatie heeft geen landelijk dekkend overzicht van alle leden. Om de leden van adviesraden sociaal domein te bereiken, is de uitnodiging voor het onderzoek verspreid in de nieuwsbrief van de Koepel Adviesraden Sociaal Domein. Deze koepel heeft 250 adviesraden als lid en de nieuwsbrief wordt onder 3000 abonnees verspreid.

Aangezien de verspreiding van de survey op deze indirecte manier heeft plaatsgevonden, is het lastig om een beeld te krijgen van hoeveel mensen de uitnodiging ontvangen hebben. Uit eerdere ervaringen van de LSSR groep blijkt dat de respons meestal rond de 4 à 5% ligt. De enquête voor leden van dorps- of wijkraden is door 138 respondenten ingevuld. De enquête voor leden van adviesraden sociaal domein door 77 respondenten. Zo is de totale respons van de LSSR enquête 215.

In de analyse zijn alleen respondenten meegenomen die geen ontbrekende waarden hebben op de variabelen in het onderzoek. De uiteindelijke N komt daarom uit op 143 respondenten. Dit komt overeen met circa 66,5% van het totale aantal respondenten.

3.2.2 European Social Survey

De dataverzameling voor de ESS in Nederland vond plaats van 28 augustus 2018 tot 22 januari 2019. Het steekproefontwerp voor de ESS in Nederland is gebaseerd op een kanssteekproef met stratificatie, naar leeftijd, geslacht en regio. De steekproef wordt getrokken uit het bevolkingsregister waarin alle personen die in Nederland wonen, staan (European Social Survey, z.d.).

Aan deze ronde van de ESS hebben in Nederland 1673 respondenten deelgenomen. De responsrate van het onderzoek was 49,6%. Hiervan hebben 1648 respondenten de vragen over

generalized trust, opleidingsniveau en geboortejaar beantwoord. Omdat de steekproef niet geheel representatief is voor de populatie moet de ESS data gewogen worden. Zo wordt gecorrigeerd voor de non-respons fout, de dekkingsfout en de steekproeffout. Na deze weging is de uiteindelijke N voor de ESS in dit onderzoek 1418.

3.3 Operationalisering

3.3.1. Local State-Society Relations survey

De onafhankelijke variabele is het algemeen vertrouwen dat leden van overlegorganen tussen gemeentebestuur en maatschappij hebben. Dit is gemeten door de vraag: “Vindt u in het algemeen dat mensen te vertrouwen zijn, of vindt u dat men niet voorzichtig genoeg kan zijn in de omgang met mensen?” Hierbij moesten respondenten een inschatting maken door een score tussen 0 (men kan niet voorzichtig genoeg zijn) en 10 (mensen zijn te vertrouwen) te geven aan deze stelling. Deze vraag dient vertrouwen te meten in een wijde kring van onbekenden, in plaats van in een kleine kring van bekenden met wie iemand hecht is (Delhey et al., 2011). Echter is er ook wat kritiek gekomen op deze vraag en in hoeverre dit écht de mate van *generalized trust* meet, dit licht ik in de discussie verder toe.

De afhankelijke variabele in dit onderzoek is de ervaren kwaliteit van de *participatory democracy*. Zoals toegelicht in de theoriesectie, wordt deze kwaliteit gemeten aan de hand van een analytisch framework dat is ontworpen door Batory & Svensson (2019) als maatstaf voor participatieve praktijken en instrumenten. In tabel 1 worden de indicatoren uit de LSSR survey benoemd die horen bij de dimensies van het framework.

Om de dimensie inhoud te meten, worden twee stellingen uit de survey gebruikt. Hierbij gaat het om de vraag: “In welke mate bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?” en de daarbij horende stellingen: “In de dorps- of wijkraad/adviesraad sociaal domein is er expliciet aandacht voor de uitwisseling van uiteenlopende standpunten” en “Beslissingen worden collectief genomen”. Hierbij konden respondenten kiezen uit de volgende antwoordopties: helemaal oneens; oneens; niet oneens, niet eens; eens; helemaal eens. In deze volgorde zijn de scores 1 tot en met 5 toegekend aan deze opties, waarbij 1 ‘helemaal oneens’ de laagst mogelijke beoordeling voor de inhoudsdimensie van de kwaliteit van de *participatory democracy* betekent en 5 ‘helemaal eens’ de meest positieve beoordeling inhoudt. De schaal voor de ervaren kwaliteit van de inhoudsdimensie is betrouwbaar (2 items; Cronbach’s $\alpha = 0,833$).

Table 1. Operationalisering dimensies van de kwaliteit van *participatory democracy*

Dimensie	Indicatoren
Inhoud: Meet de mate waarin de raad is ontworpen om autonome keuzes mogelijk te maken die een breed scala aan mogelijke perspectieven op de betreffende kwestie afspiegelen. Het opnemen/ uitsluiten van onderling gerelateerde kwesties en potentiële bias wordt behandeld.	<ul style="list-style-type: none"> - Aandacht in de raad voor de uitwisseling van uiteenlopende standpunten. - Beslissingen worden collectief genomen.
Proces: Meet de mate waarin reacties/ input transparant en eerlijk verwerkt wordt en het vermogen van de raden om mensen en sociale groepen die niet participeren of in reguliere representatie democratiepraktijken niet gehoord worden, een stem te geven.	<ul style="list-style-type: none"> - Functioneert op een open en transparante manier. - Rekening houden met de belangen van iemands organisatie of de mensen die diegene vertegenwoordigt. - De stem/mening van ieder lid telt mee in de dorps- of wijkraad/adviesraad sociaal domein. - Alle leden van de dorps- of wijkraad/adviesraad sociaal domein hebben dezelfde doelstelling.
Effect: Meet de mate waarin de organen invloed hebben op de daadwerkelijke beleidsontwikkeling en besluitvorming.	<ul style="list-style-type: none"> - De dorps- of wijkraad/adviesraad kan de beslissingen van het gemeentebestuur beïnvloeden.
Gebruik van middelen: Meet de mate waarin de doelen uit andere dimensies tegen een redelijke prijs kunnen worden behaald.	<ul style="list-style-type: none"> - Dorps- of wijkraad/adviesraad is in staat om op een effectieve manier te adviseren of diensten te bieden. - Dorps- of wijkraad/adviesraad neemt beslissingen binnen een aanvaardbare termijn.
Communicatie: Meet de mate waarin over de organen wordt gecommuniceerd als een manier om democratische normen te verbeteren en de legitimiteit van het politieke systeem te verbeteren.	<ul style="list-style-type: none"> - De dorps- of wijkraad/adviesraad voorziet in publiek toegankelijke informatie over genomen beslissingen en geeft regelmatig feedback over resultaten.

Bron: Batory & Svensson (2019)

De dimensie proces wordt aan de hand van vier stellingen gemeten. Namelijk: “De dorps- of wijkraad/adviesraad sociaal domein functioneert op een open en transparante manier”, “Er wordt in de dorps- of wijkraad/adviesraad sociaal domein onvoldoende rekening gehouden met de belangen van mijn organisatie of de mensen die ik vertegenwoordig”, “De stem/mening van ieder lid telt mee in de dorps- of wijkraad/adviesraad sociaal domein” en “Alle leden van de dorps- of wijkraad/adviesraad sociaal domein hebben dezelfde doelstelling.” Ook hier was de keuze uit de volgende antwoordopties: helemaal oneens; oneens; niet oneens, niet eens; eens; helemaal eens. De antwoorden op de tweede stelling zijn omgedraaid, zodat ook hier een zo hoog mogelijke score een zo positief mogelijke

beoordeling van de procesdimensie van de kwaliteit van de *participatory democracy* inhoudt. Uit een betrouwbaarheidsanalyse bleek dat het construct voor de ervaren kwaliteit van de procesdimensie een twijfelachtige betrouwbaarheid heeft (4 items; Cronbach's $\alpha = 0,667$). Echter, lijken deze stellingen op basis van de theorie goed te passen bij de procesdimensie en is daarom gekozen om toch dit construct te gebruiken in de analyse.

Voor het meten van de dimensie effect wordt één stelling gebruikt. Hierbij gaat het om de stelling: "De adviesraad sociaal domein kan de beslissingen van het gemeentebestuur beïnvloeden". Met hierbij de antwoordopties helemaal oneens; oneens; niet oneens, niet eens; eens; helemaal eens. Ook deze opties kregen op deze volgorde de opties 1 tot en met 5 toegekend waarbij 1 staat voor de meest negatieve beoordeling en 5 staat voor de meest positieve beoordeling van de effectdimensie van de kwaliteit van de *participatory democracy*.

Om de dimensie over het gebruik van middelen te meten, worden de antwoorden op twee stellingen over de efficiëntie meegenomen, namelijk: "De adviesraad sociaal domein is in staat om op een effectieve manier beleidsadvies te geven of diensten aan te bieden" en "De adviesraad sociaal domein is in staat om beslissingen te nemen binnen een aanvaardbare termijn". De antwoordopties voor deze stellingen waren: helemaal oneens; oneens; niet oneens, niet eens; eens; helemaal eens. Wederom krijgen deze opties de scores 1 tot en met 5 toebedeeld, waarbij 5 de meest positieve beoordeling van de middelendimensie is. Uit een betrouwbaarheidsanalyse bleek dat het construct een acceptabele betrouwbaarheid heeft (2 items; Cronbach's $\alpha = 0,798$).

Ten slotte wordt er één stelling gebruikt om de dimensie communicatie te meten: "De adviesraad sociaal domein waar ik deel van uitmaakt voorziet in publiek toegankelijke informatie over genomen beslissingen en geeft regelmatig feedback over resultaten". Wederom waren de antwoordopties: helemaal oneens; oneens; niet oneens, niet eens; eens; helemaal eens. Ook voor de communicatiedimensie staat de score 1 helemaal oneens voor de laagste beoordeling en de score 5 helemaal eens voor de hoogste.

De controlevariabele voor de leeftijd van de respondent wordt in de LSSR survey gemeten met de open vraag "Wat is uw geboortjaar?". De variabele leeftijd is gemaakt door het antwoord op deze vraag af te trekken van 2021, het jaar waarin de vragenlijst is ingevuld. Voor het meten van de controlevariabele voor opleidingsniveau is gevraagd "Wat is uw hoogst behaalde diploma?". Hierbij waren de antwoordopties basisonderwijs; middelbaar onderwijs en hoger onderwijs. De optie basisonderwijs heeft de score 1 gekregen, middelbaar onderwijs 2 en hoger onderwijs de score 3.

3.3.2. European Social Survey

Om de representativiteit van de LSSR sample te meten, worden deze gegevens vergeleken met de Nederlandse ESS sample. Net als in de LSSR survey, is in de ESS de mate van *generalized trust* gemeten aan de hand van de vraag “Denkt u, in het algemeen, dat de meeste mensen te vertrouwen zijn, of dat je niet voorzichtig genoeg kunt zijn in de omgang met mensen?”, waarbij respondenten moesten antwoorden op een schaal van 0 (je kunt niet voorzichtig genoeg zijn) tot 10 (de meeste mensen zijn te vertrouwen). Twee respondenten hebben de vraag beantwoord met “don’t know”. In de analyse zijn alleen de respondenten meegenomen die op geen van de variabelen als missing zijn beschouwd.

In de ESS wordt leeftijd, net als in de LSSR survey, gemeten door te vragen naar het geboortjaar van de respondent. 9 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord. Van de antwoorden op deze vraag is een nieuwe variabele “leeftijd” aangemaakt door het geboortjaar af te trekken van 2018, het jaar waarin de ESS ronde 9 werd uitgevoerd.

Voor het opleidingsniveau wordt gevraagd “Wat is het hoogste opleidingsniveau dat u succesvol heeft beëindigd?”. De antwoordmogelijkheden hierbij waren: 1 Basisschool niet afgemaakt; 2 Alleen basisschool afgemaakt; 3 LBO, VBO, LEAO, LTS ambachtsschool, huishoudschool, LHNO, VMBO (niveaus 1-3); 4 MULO, ULO, MAVO, VMBO (niveau 4), HAVO jaar 3-4, VWO jaar 3-5 afgemaakt; 5 MBO niveau 1; 6 HAVO, MMS, MSVM afgemaakt; 7 VWO, HBS, atheneum, gymnasium afgemaakt; 8 KMBO, leerlingwezen, MEAO, MTS afgemaakt; 9 MBO niveau 2 en 3 afgemaakt; 10 MBO niveau 4 afgemaakt; 11 MBO-plus voor havisten; 12 propedeuse WO, OU-certificaat; 13 korte HBO-opleiding einddiploma; 14 Bachelor, HBO, kweekschool, PABO, conservatorium, MO-akten afgemaakt; 15 Bachelor universiteit afgemaakt; 16 HBO: Master’s degree, tweede fase opleidingen; Post-HBO opleidingen, pre-master onderwijs voor HBO; 17 WO/universiteit: Master’s degree, tweede fase opleidingen; ingenieur, meester, doctorandus; 18 Doctoraat / gepromoveerd. Deze variabele is gehercodeerd naar de variabele “oplniveau” met dezelfde categorieën als in de LSSR survey: basisonderwijs, middelbaar onderwijs en hoger onderwijs. Op basis van de Standaard Onderwijsindeling 2021 van het CBS zijn de opties één tot en met vijf gecategoriseerd als basisonderwijs, de opties zes tot en met 12 als middelbaar onderwijs en de opties 13 tot en met 18 als hoger onderwijs. 13 respondenten hebben de vraag beantwoord met “other” en twee respondenten met “don’t know”, deze zijn als missing beschouwd.

3.4 Beschrijvende statistieken

Tabel 2. Beschrijvende statistieken dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein

	N	Min.	Max.	Gemiddelde	SD
X: Mate van <i>generalized trust</i>	143	0,00	10,00	7,43	1,742
Y: Ervaren kwaliteit inhoud	143	1,00	5,00	4,052	0,874
Y: Ervaren kwaliteit proces	143	1,00	5,00	4,125	0,620
Y: Ervaren kwaliteit effect	143	1,00	4,67	3,546	0,854
Y: Ervaren kwaliteit middelen	143	1,00	5,00	3,941	0,813
Y: Ervaren kwaliteit communicatie	143	1,00	5,00	3,741	0,962
Opleidingsniveau	143	1,00	3,00		
Basisonderwijs	1			0,007	
Middelbaar onderwijs	40			0,280	
Hoger onderwijs	102			0,713	
Leeftijd	143	34,00	85,00	65,252	9,981

N = 143

Bron: Local State Society Relations survey Nederland

In tabel 2 worden de beschrijvende statistieken van de variabelen uit de LSSR survey weergegeven. Van de categorische variabelen zijn de frequenties weergegeven en van de continue variabelen het minimum, maximum, gemiddelde en de standaarddeviatie. In tabel 3 is hetzelfde voor de European Social Survey weergegeven.

Tabel 3. Beschrijvende statistieken European Social Survey

	N	Min.	Max.	Gemiddelde	SD
X: Mate van <i>generalized trust</i>	1418	0,00	10,00	6,14	1,793
Opleidingsniveau	1418	1,00	3,00		
Basisonderwijs	451			0,318	
Middelbaar onderwijs	550			0,388	
Hoger onderwijs	417			0,294	
Leeftijd	1418	15,00	90,00	48,895	19,134

N = 1418

Bron: European Social Survey

In onderstaande tabel worden de Pearson correlaties tussen de verschillende dimensies die de ervaren kwaliteit van de *participatory democracy* meten en de mate van *generalized trust* weergegeven.

Tabel 4. Pearson correlaties onder de verschillende kwaliteitsdimensies van de *participatory democracy* en de mate van *generalized trust* in de dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein

	1.		2.		3.		4.		5.	6.
1. Ervaren kwaliteit inhoud	–									
2. Ervaren kwaliteit proces	0,718 ***		–							
3. Ervaren kwaliteit effect	0,254 **		0,227 **		–					
4. Ervaren kwaliteit middelen	0,773 ***		0,629 ***		0,331 ***		–			
5. Ervaren kwaliteit communicatie	0,326 ***		0,353 ***		0,104		0,323 ***		–	
6. Mate van <i>generalized trust</i>	0,503 ***		0,489 ***		0,365 ***		0,464 ***		0,156	–

*** = $p < 0,001$; ** = $p < 0,01$; * = $p < 0,05$

N = 143

Bron: Local State Society Relations survey Nederland

Er is een significante, redelijk sterke correlatie tussen de kwaliteit van de inhoudsdimensie en de kwaliteit van de procesdimensie die leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein ervaren ($r(141) = 0,718$; $p < 0,001$). Ook met de ervaren kwaliteit van de effectdimensie ($r(141) = 0,254$; $p = 0,002$), de ervaren kwaliteit van de middelendimensie ($r(141) = 0,773$; $p < 0,001$), de ervaren kwaliteit van de communicatiedimensie ($r(141) = 0,326$, $p < 0,001$) en de mate van *generalized trust* ($r(141) = 0,503$; $p < 0,001$) correleert de ervaren kwaliteit van de inhoudsdimensie positief en significant.

Ook tussen de ervaren kwaliteit van de procesdimensie en de ervaren kwaliteit van de effectdimensie ($r(141) = 0,227$; $p = 0,007$) werd een positieve, significante correlatie gevonden. De correlaties tussen de ervaren kwaliteit van de procesdimensie en de ervaren kwaliteit van de middelendimensie ($r(141) = 0,629$; $p < 0,001$), de ervaren kwaliteit van de communicatiedimensie ($r(141) = 0,353$; $p < 0,001$) en de mate van *generalized trust* ($r(141) = 0,489$; $p < 0,001$) zijn nog sterker significant.

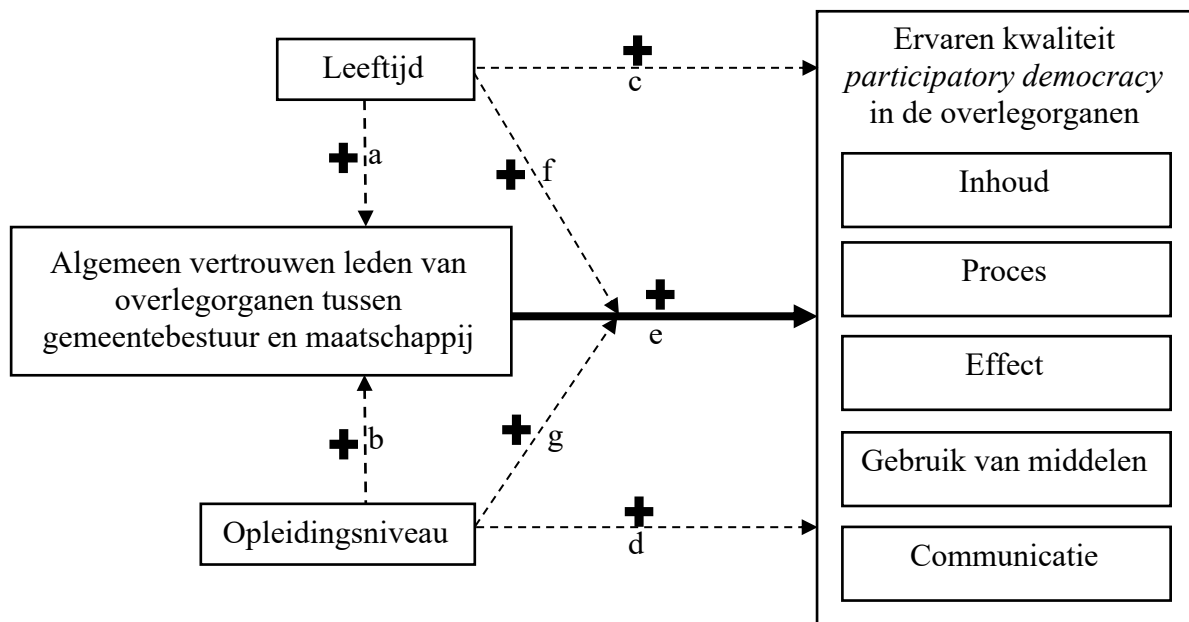
De correlaties tussen de ervaren kwaliteit van de effectdimensie en de ervaren kwaliteit van de middelendimensie ($r(141) = 0,331$; $p < 0,001$) en de mate van *generalized trust* ($r(141) = 0,365$; $p < 0,001$) zijn positief en significant. Tussen de effectdimensie en de communicatiedimensie werd geen significante correlatie gevonden ($r(141) = 0,104$; $p = 0,214$).

De ervaren kwaliteit van de communicatiedimensie correleert wel significant en positief met de middelendimensie ($r(141) = 0,323$; $p < 0,001$). Tussen de ervaren kwaliteit van de middelendimensie en de mate van *generalized trust* werd ook een significante, positieve correlatie gevonden ($r(141) = 0,464$; $p < 0,001$). Er blijkt geen significante correlatie te zijn tussen de ervaren kwaliteit van de communicatiedimensie en de mate van *generalized trust* ($r(141) = 0,156$; $p = 0,063$).

3.5 Analyse

Om te kijken wat het effect is van *generalized trust* op de ervaren kwaliteit van de *participatory democracy* in dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein is een multivariate regressieanalyse uitgevoerd in SPSS. Figuur 1 geeft een schematische weergave van het verwachte verband tussen *generalized trust* en de ervaren kwaliteit van de *participatory democracy*. Ook de controlevariabelen leeftijd en opleidingsniveau zijn hierin opgenomen. De lijnen a en b laten het verwachte positieve effect van leeftijd en opleidingsniveau op de mate van *generalized trust* zien. De lijnen c en d laten een verwacht positief effect van leeftijd en opleidingsniveau op de ervaren kwaliteit van de *participatory democracy* zien. De variabelen leeftijd en opleidingsniveau zijn in dit figuur confounders. De lijnen f en g geven het verwachte interactie-effect weer van leeftijd en opleidingsniveau met het effect van de mate van *generalized trust* op de ervaren kwaliteit van de *participatory democracy*.

Figuur 1. Verband tussen algemeen vertrouwen en de kwaliteit van de participatory democracy

Voorafgaand aan de analyse zijn de onderzoeksvraag en methodologie in een preregistratie op AsPredicted.org vastgelegd. Vervolgens is allereerst gebruik gemaakt van het programma G*Power 3.1 om de benodigde sample size vast te stellen. Om dit voor de multiële regressieanalyse te berekenen is een medium effectgrootte (Cohen's $f = 0,15$) gekozen. Verder is uitgegaan van een α van 0.05 en een power ($1 - \beta$) van 0.95. Om deze power te behalen is de minimale omvang van de sample size 119 respondenten bij een drietal predictoren. Voor de independent samples t-test is de effectgrootte vastgesteld op een medium effectgrootte (Cohen's $d = 0,50$). Ook hier is uitgegaan van een α van 0.05 en een power ($1 - \beta$) van 0.95. De door G*Power berekende minimum sample size is voor beide groepen 105 respondenten

In model 1 van de multivariate regressieanalyse wordt gekeken naar het hoofdeffect van de mate van *generalized trust* van leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein op de dimensies van de door hen ervaren kwaliteit van de *participatory democracy*. Met dit model wordt getoetst of er een effect is van de mate van vertrouwen van leden op hun ervaringen in de dorps- of wijkraad of adviesraad sociaal domein en, zo ja, wat voor effect dit is. Hierin wordt ook gecontroleerd voor de leeftijd en het opleidingsniveau van de respondenten. Omdat het opleidingsniveau een categorische variabele is, moet deze omgezet worden naar dummyvariabelen. Aangezien er slechts één respondent tot de categorie lager onderwijs behoort, is deze samengevoegd met middelbaar onderwijs. Er is daarom alleen een dummy voor "hoger onderwijs" waarbij respondenten die hoger onderwijs hebben gevolgd de

score 1 krijgen en de andere respondenten de score 0. De variabele voor leeftijd is gecentreerd om een betekenisvol intercept te krijgen en multicollineariteit te voorkomen.

Om het mogelijk te maken om te onderzoeken of het effect van de mate van *generalized trust* op de ervaren kwaliteit van de *participatory democracy* verschilt tussen mensen van verschillende opleidingsniveaus en leeftijden, zijn deze variabelen vermenigvuldigd met de mate van *generalized trust*. In model 2 zijn deze interactievariabelen toegevoegd aan de regressieanalyse.

Ten slotte is er een independent samples t-toets uitgevoerd waarin de data uit de LSSR survey wordt vergeleken met de Nederlandse respondenten in de ESS. Zo kan de representativiteit van de sample uit de LSSR survey gemeten worden. Hiervoor zijn de databestanden samengevoegd en is er een dummyvariabele ‘LSSR’ toegevoegd, waarop de deelnemers aan de LSSR survey de waarde 1 kregen en de ESS respondenten de waarde 0. De data is gewogen met de variabele ‘anweight’ uit de ESS dataset. Dit wordt gedaan omdat de steekproef anders niet geheel representatief. Zo wordt gecorrigeerd voor de non-respons fout, de dekkingsfout en de steekproeffout. Respondenten uit de LSSR survey hebben op de variabele ‘anweight’ de score 1 gekregen.

Na het uitvoeren van de analyses zijn er vier *expert review* gesprekken gevoerd om met experts op dit gebied te reflecteren op de resultaten van dit onderzoek en de bijbehorende implicaties. Wat in deze gesprekken is besproken, is verwerkt in de discussiesectie. In tabel 5 wordt een overzicht gegeven van de geraadpleegde experts met daarbij een uitleg van hun expertise.

Tabel 6. Overzicht geraadpleegde experts voor de expert review

Naam	Functie/expertise
Dr. Ank Michels	Universitair hoofddocent aan het departement Bestuurs- en Organisatiewetenschap van de Universiteit Utrecht. Expert op het gebied van democratische innovatie, burgerparticipatie, en lokale democratie.
Dr. Hans Vollaard	Universitair hoofddocent Nederlandse en Europese politiek aan de Universiteit Utrecht. Wat betreft Nederlandse politiek expert op het gebied van de lokale en provinciale democratie. Voert de Nederlandse LSSR studie uit.
Dr. Harmen Binnema	Universitair docent Bestuur en Beleid aan de Universiteit Utrecht. Focust op lokaal en regionaal bestuur; in het bijzonder expert op het gebied van bewonersparticipatie, lokale democratie en de rol van politieke partijen.
Ben van Essen	Vertegenwoordiger Landelijke Vereniging van Kleine Kernen. Expert in de praktijk van dorps- en wijkraden.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk zullen allereerst per dimensie van de ervaren kwaliteit van *participatory democracy* de resultaten besproken worden. Dit wordt voor elke dimensie gedaan door eerst de beschrijvende resultaten te benoemen, vervolgens worden de resultaten van de multivariate regressieanalyse toegelicht. Ten slotte worden de resultaten van de independent samples t-toets besproken waarin de LSSR survey data wordt vergeleken met de ESS.

4.1 Generalized trust voorspelt voornamelijk de inhoudelijke dimensie van de kwaliteit van participatory democracy

De kwaliteit van de inhoudelijke dimensie van *participatory democracy* wordt door alle respondenten gemiddeld met een 4,05 beoordeeld. Dit is een relatief hoge beoordeling. Mensen die aangeven dat je niet voorzichtig genoeg kunt zijn wat betreft het vertrouwen in andere mensen beoordelen de inhoudsdimensie gemiddeld met een 1,75. Respondenten die een 5 aangeven als hun mate van vertrouwen beoordelen deze dimensie gemiddeld met een 3,57. De mensen die aangeven dat mensen te vertrouwen zijn, geven de inhoudsdimensie gemiddeld een 4,71. Uit deze beschrijvende resultaten lijkt al een positief verband tussen vertrouwen en de ervaringen met de inhoudelijke dimensie zichtbaar te worden.

Het regressiemodel 1 met de mate van *generalized trust* als onafhankelijke variabele en de ervaren kwaliteit van de inhoudsdimensie als afhankelijke variabele, waarbij gecontroleerd wordt voor leeftijd en opleidingsniveau, is significant. Dit model verklaart voor 28,4% de variantie in de ervaring van de inhoudelijke dimensie van de *participatory democracy* ($R^2 = 0,284$; $F(3,139) = 18,406$; $p < 0,001$). In tabel 6 wordt de regressieanalyse uitgebreid met de interactievariabelen voor *generalized trust* met leeftijd en *generalized trust* met opleidingsniveau. De F-toets in model 2 laat zien dat dit model een groter deel van de variantie in de ervaren kwaliteit van de inhoud verklaart ($R^2 = 0,288$; $F(5, 137) = 11,057$; $p < 0,001$). Dit model waarin de inhoudelijke dimensie de afhankelijke variabele is, heeft de meeste verklarende kracht van alle dimensies.

Zoals in tabel 5 te zien is, blijkt uit model 1 dat de mate van *generalized trust* een significante, positieve invloed heeft op de mate waarin leden ervaren dat de raad ontworpen is om autonome keuzes te maken die een wijd scala aan mogelijke perspectieven op kwesties afspiegelen ($B = 0,242$; $t = 6,665$; $p < 0,001$). Hypothese 1 wordt bevestigd. Een hogere mate van algemeen vertrouwen onder leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein leidt tot een betere ervaren kwaliteit van de inhoudelijke dimensie van *participatory democracy*.

Tabel 5. Multivariate regressie van de mate van *generalized trust* op de verschillende dimensies van de ervaren kwaliteit van de *participatory democracy*, gecontroleerd voor leeftijd en opleidingsniveau.

Model 1														
	Inhoud		Proces		Effect		Middelen		Communicatie					
	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.		
Constante	1,226	0,477	2,227	***	0,342	1,705	**	0,509	1,408	**	0,454	3,449	***	0,609
Mate van <i>generalized trust</i>	0,242	***	0,036	0,168	***	0,026	0,173	***	0,039	0,206	***	0,035	0,092	0,046
Leeftijd	0,015	*	0,006	0,010	*	0,005	0,007	0,007	0,015	*	0,006	-0,004	0,008	
Hoger onderwijs	0,028	0,138	-0,046	-0,458	0,106	0,148	0,050	0,132	-0,211	0,177				
R ²	0,284		0,268		0,144		0,249		0,036					
F	18,406	***	16,966	***	7,809	***	15,325	***	1,712					
N	143		143		143		143		143					

*** $p < 0,001$; ** $p < 0,01$; * $p < 0,05$

Bron: *Local State-Society Relations survey*

Tabel 6. Multivariate regressie van de mate van *generalized trust* op de verschillende dimensies van de ervaren kwaliteit van de *participatory democracy* uitgebreid met interacties voor de mate van *generalized trust* met leeftijd en opleidingsniveau.

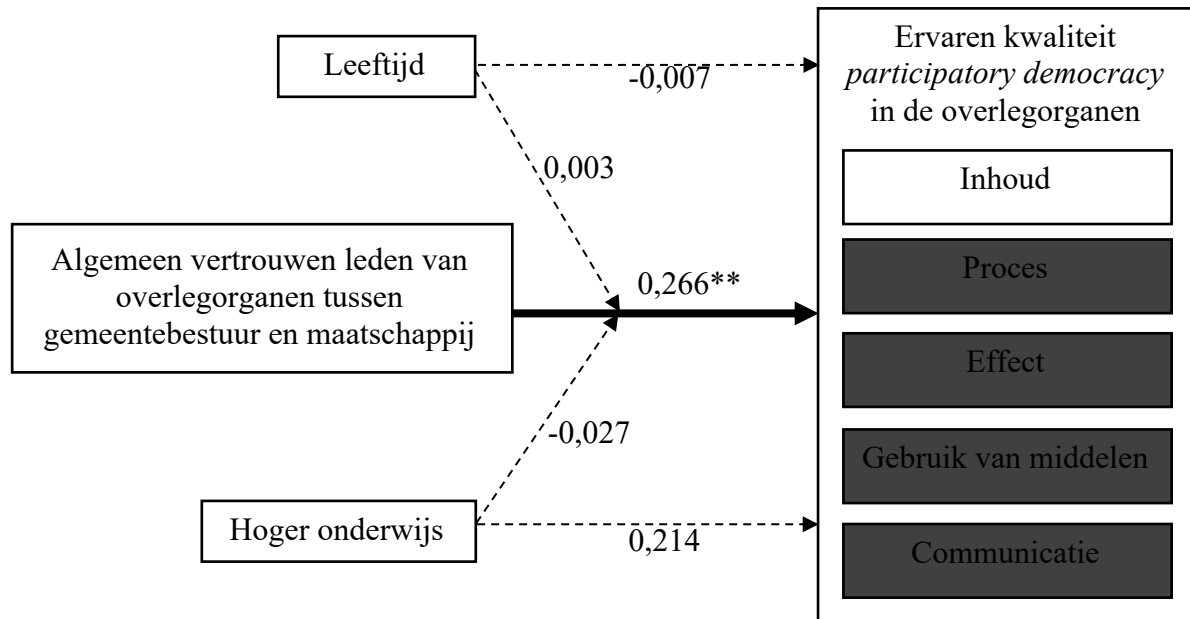
Model 2														
	Inhoud		Proces		Effect		Middelen		Communicatie					
	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.		
Constante	2,060	**	0,635	2,394	***	0,454	1,091	0,668	2,082	***	0,605	2,861	***	0,813
Mate van <i>generalized trust</i>	0,266	**	0,086	0,239	***	0,061	0,322	***	0,090	0,246	**	0,082	0,140	0,110
Leeftijd	-0,007		0,034	0,017		0,025	0,067		0,036	-0,002		0,033	-0,013	0,044
Hoger onderwijs	0,214		0,721	0,599		0,516	1,542	*	0,758	0,389		0,687	0,207	0,923
<i>Generalized trust</i> * leeftijd	0,003		0,005	-0,001		0,003	-0,008		0,005	0,002		0,004	0,001	0,006
<i>Generalized trust</i> * hoger onderwijs	-0,027		0,096	-0,088		0,069	-0,192		0,101	-0,048		0,092	-0,058	0,123
R ²	0,288			0,277			0,176			0,252			0,038	
F	11,057	***		10,477	***		5,861	***		9,252	***		1,081	***
N	143			143			143			143			143	

*** $p < 0,001$; ** $p < 0,01$; * $p < 0,05$

Bron: *Local State-Society Relations survey*

Ook leeftijd heeft een significant en positief effect op de inhoudelijke dimensie van *participatory democracy* ($B = 0,015$; $t = 2,449$; $p = 0,016$). Hoe hoger de leeftijd, des te positiever het inhoudelijk functioneren van de raden ervaren wordt. Wel is dit effect vrij klein en minder significant dan de mate van *generalized trust*.

Figuur 2. Resultaten multivariate regressieanalyse model 2 voor de ervaren kwaliteit van de inhoudelijke dimensie van participatory democracy

In figuur 2 worden de resultaten uit model 2 betreffende de inhoudelijke dimensie schematisch weergegeven. Het effect van de mate van algemeen vertrouwen op de inhoudsdimensie van *participatory democracy* is hier ook significant en positief ($B = 0,266$; $t = 3,104$; $p = 0,002$). Zodra de mate van *generalized trust* één punt toeneemt, voor iemand met een gemiddelde leeftijd die geen hoger onderwijs gevolgd heeft, zal de ervaren kwaliteit van de inhoudelijke dimensie met 0,266 toenemen. Dus hoe hoger de mate van vertrouwen onder leden, hoe positiever zij ervaren dat de raden aandacht hebben voor de uitwisseling van uiteenlopende standpunten en het collectief nemen van beslissingen. De interactievariabelen van *generalized trust* en leeftijd en van *generalized trust* en hoger onderwijs zijn beiden niet significant. Het effect van de mate van *generalized trust* van leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein op hoe zij de inhoudelijke dimensie van *participatory democracy* ervaren, lijkt dus niet te verschillen voor leden van verschillende leeftijden en opleidingsniveaus.

Deze resultaten bieden een bevestiging voor de literatuur die stelt dat een hogere mate van *generalized trust* leidt tot meer pro sociaal gedrag (Irwin, 2009), waardoor meer andere

mogelijke perspectieven en uiteenlopende standpunten aan bod komen in de dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein. Van Stokkom et al. (2013) stelden dat de *usual suspects* die veelal participeren in deze raden niet altijd rekening houden met andere, vaak afwijkende, opvattingen en belangen. Echter, blijkt uit de analyse dat leeftijd en opleidingsniveau geen significant effect hebben op de invloed van *generalized trust* op de inhoudelijke dimensie van *participatory democracy*. Het argument van Van Stokkom et al. (2013) lijkt hier dus niet op te gaan.

4.2 Generalized trust van belang voor procesmatig functioneren dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein

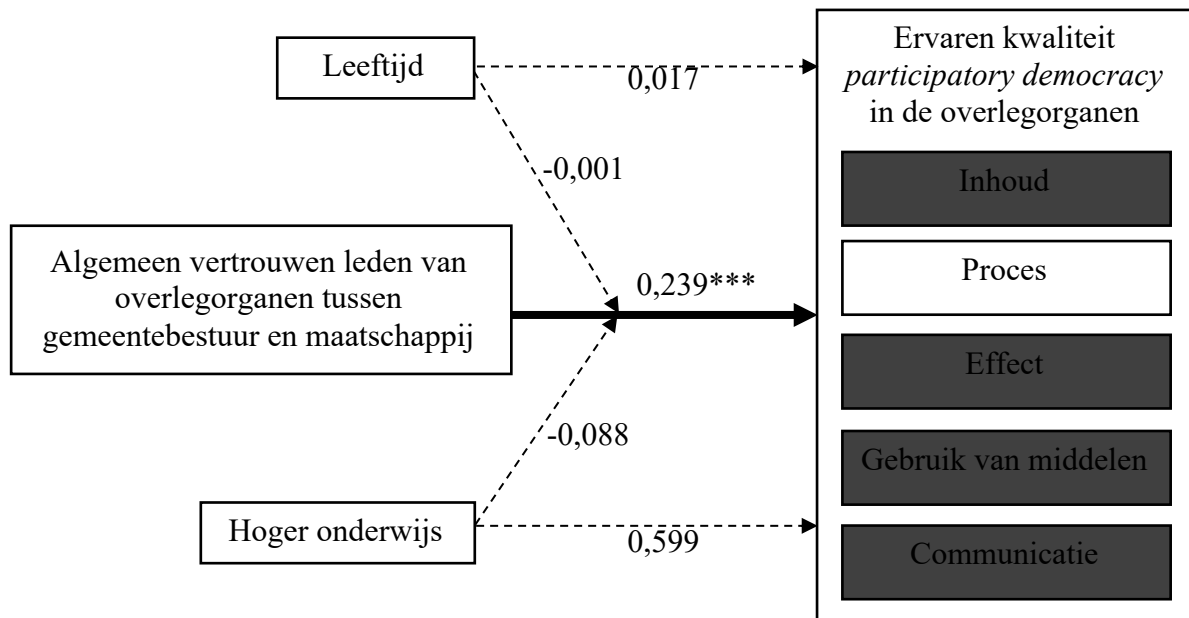
De procesdimensie van de *participatory democracy* wordt gemiddeld met een 4,13 beoordeeld door alle respondenten. Dit is de hoogste gemiddelde beoordeling van alle dimensies. Uit de beschrijvende resultaten lijkt een positief verband tussen de mate van *generalized trust* en de procesmatige ervaringen van de leden zichtbaar te worden. Deze dimensie wordt door mensen die vinden dat je niet voorzichtig genoeg kunt zijn in het vertrouwen van anderen gemiddeld met een 2,38 beoordeeld. Respondenten die de vraag die *generalized trust* met een 5 beantwoorden, beoordelen de procesdimensie gemiddeld met een 3,89. Mensen met de hoogste mate van vertrouwen beoordelen deze dimensie gemiddeld met een 4,54.

Model 1 verklaart voor een significante 27,5% procent de variantie in de ervaren kwaliteit van de procesdimensie ($R^2 = 0,268$; $F(3, 139) = 16,966$; $p < 0,001$). Met het toevoegen van de interactievariabelen in model 2 wordt de verklaarde variantie iets hoger ($R^2 = 0,277$; $F(5, 137) = 10,477$; $p < 0,001$). Wel is dit model net iets minder verklarend voor de procesdimensie dan voor de inhoudelijke dimensie.

Uit de regressieanalyse in model 1 blijkt dat de mate van *generalized trust* een significante invloed heeft op hoe de procesdimensie van de *participatory democracy* ervaren wordt ($B = 0,168$; $t = 6,451$; $p < 0,001$). Dit effect is positief; een hogere mate van algemeen vertrouwen onder leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein leidt tot positievere ervaringen van leden wat betreft de mate waarin reacties en input transparant en eerlijk verwerkt wordt en het vermogen ervaren vermogen van raden om mensen en sociale groepen die niet participeren of in reguliere representatie democratiepraktijken niet gehoord worden, een stem te geven. Hypothese 2 wordt bevestigd. Ook de controlevariabele voor leeftijd heeft een positieve invloed op het procesmatig functioneren van de dorps- en

wijkraden en adviesraden sociaal domein, echter is dit effect wel klein ($B = 0,010$; $t = 2,302$; $p = 0,023$).

Figuur 3. Resultaten multivariate regressieanalyse model 2 voor de ervaren kwaliteit van de procesdimensie van participatory democracy

Zoals in figuur 3 weergegeven, blijft het effect van de mate van *generalized trust* onder de leden op hun procesmatige ervaringen significant en positief na het toevoegen van de interactievariabelen ($B = 0,239$; $t = 3,888$; $p < 0,001$). Als de mate van algemeen vertrouwen van iemand met een gemiddelde leeftijd die geen hoger onderwijs gevolgd heeft, met één punt toeneemt zal de ervaren kwaliteit van de procesdimensie 0,239 hoger beoordeeld worden. De interacties tussen *generalized trust* en leeftijd en tussen *generalized trust* en hoger onderwijs zijn niet significant. Voor de ervaringen met de procesdimensie van *participatory democracy* lijkt de invloed van de mate van algemeen vertrouwen dus niet te verschillen tussen leden van verschillende leeftijden of met verschillende opleidingsniveaus.

Zoals Rothstein & Uslaner (2005) stelden, was *generalized trust* inderdaad van positieve invloed op het laten zien van een zorg voor de belangen van anderen en het verbinden van verschillende mensen. Hoe hoger de mate van *generalized trust* van leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein, hoe positiever zij zijn over het open en transparant functioneren van de raad, over of er rekening wordt gehouden met ieders belangen, of ieders stem of mening meetelt en of alle leden dezelfde doelstelling hebben. Dit effect lijkt niet te verschillen voor mensen van verschillende leeftijden of opleidingsniveaus.

4.3 Effectdimensie van de kwaliteit van participatory democracy in mindere mate verklaard door generalized trust

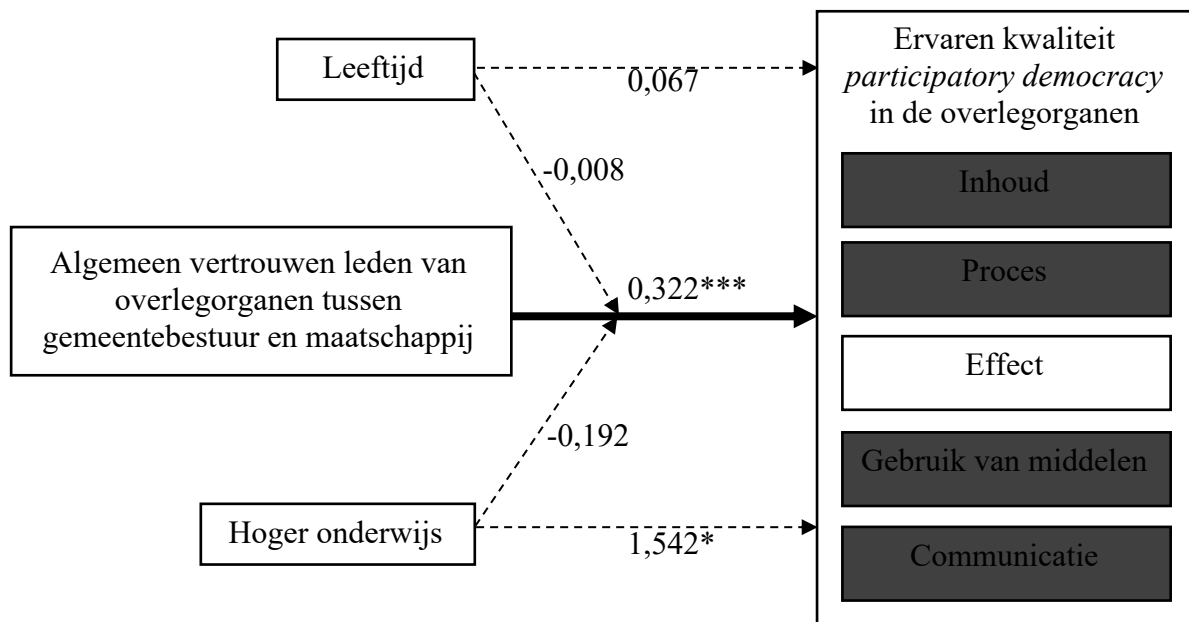
Aan de beschrijvende resultaten kan opgemerkt worden dat een hogere mate van algemeen vertrouwen gepaard gaat met een positievere beoordeling van de ervaringen met de effectdimensie. De effectdimensie van *participatory democracy* scoort gemiddeld een 3,55 op hoe respondenten dit ervaren hebben. Dit is wel de laagste score van alle dimensies. Over de ervaren invloed op de besluitvorming zijn leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein dus het minst positief. Mensen met de laagste mate van *generalized trust* beoordelen de effectdimensie gemiddeld met een 2,5. Respondenten die hun vertrouwen in anderen met een 5 beoordelen, geven deze dimensie gemiddeld een score van 3. Mensen die de hoogste mate van *generalized trust* hebben, beoordelen de effectdimensie van de *participatory democracy* gemiddeld met een 3,67.

Model 1 is voor de ervaren kwaliteit van de effectdimensie een significante voorspeller, het verklaart voor 14,4% de variantie in die kwaliteit ($R^2 = 0,144$; $F(3,139) = 7,809$; $p < 0,001$). Door het toevoegen van de interactievariabelen past het model 2 wat beter ($R^2 = 0,176$; $F(5, 137) = 5,861$; $p < 0,001$). Dit is wel lager dan bij de inhoudelijke en de procesdimensie. Wat betreft de ervaren effecten van de dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein lijkt dit model een minder goede voorspeller te zijn dan bij het inhoudelijk en procesmatig functioneren van de raden.

De regressieanalyse in model 1 toont aan dat hoe de effectdimensie van de *participatory democracy* ervaren wordt significant beïnvloed wordt door de mate van *generalized trust* ($B = 0,173$; $t = 4,453$; $p < 0,001$). Dit effect is positief en hypothese 3 wordt hiermee bevestigd. Een hogere mate van algemeen vertrouwen onder leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein leidt tot een hogere ervaren invloed op de daadwerkelijke beleidsontwikkeling en besluitvorming.

Zoals in figuur 4 te zien is, blijft het hoofdeffect van de mate van *generalized trust* significant en positief ($B = 0,322$; $t = 3,572$; $p < 0,001$) in model 2, dit is het effect voor de respondenten met een gemiddelde leeftijd die basis- of middelbaar onderwijs gevolgd hebben. Als zo iemand één punt hoger scoort op de mate van algemeen vertrouwen zal de ervaren invloed op de besluitvorming met 0,322 hoger beoordeeld worden. De dummyvariabele voor hoger onderwijs is significant en positief ($B = 1,542$; $t = 2,035$; $p = 0,044$), dit is het verschil in beoordeling van de kwaliteit van de effectdimensie ten opzichte van de referentiegroep basis- en middelbaar opgeleiden. Dit lijkt te bevestigen dat hoger opgeleiden meer het idee hebben dat zij invloed kunnen uitoefenen op de besluitvorming.

Figuur 4. Resultaten multivariate regressieanalyse model 2 voor de ervaren kwaliteit van de effectdimensie van participatory democracy

De interacties tussen *generalized trust* en hoger onderwijs en tussen *generalized trust* en leeftijd zijn niet significant. Het verschil in effect van *generalized trust* op de ervaren invloed op de besluitvorming en beleidsontwikkeling is dus niet significant verschillend voor mensen van verschillende opleidingsniveaus en leeftijden.

Zoals Brehm en Rahn (1997) en Putnam (1993b) stelden, blijkt vertrouwen faciliterend te zijn voor coördinatie, samenwerking en het oplossen van collectieve actieproblemen. Ook lijkt uit de analyse dat vertrouwen coöperatieve sociale relaties bevordert; die de basis vormen voor effectieve sociale en politieke organisaties, zoals Bäck en Christensen (2016) stelden. Hoe hoger de mate van algemeen vertrouwen, hoe meer de leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein ervaren dat zij de beslissingen van het gemeentebestuur kunnen beïnvloeden.

4.4 Generalized trust als redelijke voorspeller voor de middelendimensie van de kwaliteit van participatory democracy

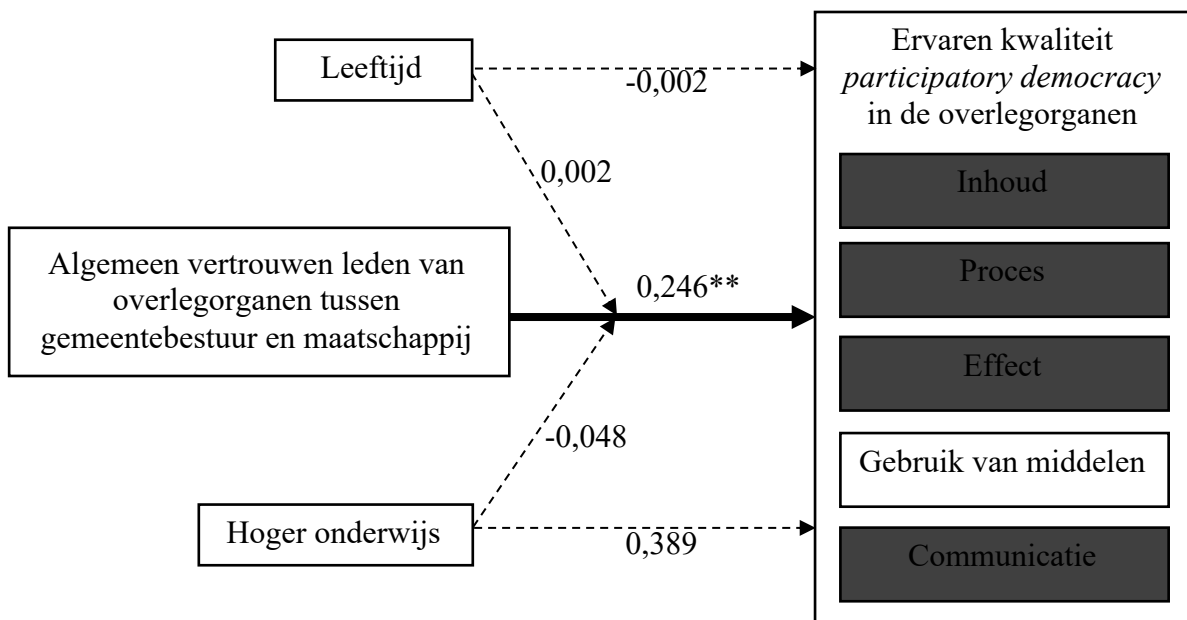
De ervaren kwaliteit van de middelendimensie van *participatory democracy* is gemiddeld beoordeeld met een 3,94. Wat betreft de middelen beoordelen mensen met een *generalized trust* score van 0 deze dimensie gemiddeld met een 2. Mensen die hun vertrouwen in anderen een 5 scoren, ervaren de kwaliteit van de middelendimensie gemiddeld met een 3,57. Respondenten met het meeste vertrouwen in anderen beoordelen dit gemiddeld met een 4,42.

Aan de hand van deze beschrijvende resultaten lijkt er ook een positief verband te zijn tussen de mate van *generalized trust* en de ervaringen met de middelendimensie.

Model 1 kan voor 24,9% van de variantie in de ervaren kwaliteit van de middelendimensie voorspellen ($R^2 = 0,249$; $F(3, 139) = 15,325$; $p < 0,001$). De F-toets voor de ervaren kwaliteit van de middelendimensie toont aan dat model 2 ook voor deze dimensie een significante voorspeller is. Door het toevoegen van de interactievariabelen wordt de fit iets verbeterd ($R^2 = 0,252$; $F(5, 137) = 9,252$; $p < 0,001$). De verklaarde variantie is hoger dan bij de effectdimensie, maar net iets lager dan bij de inhoudelijke en procesdimensie.

In model 1 is de invloed van de mate van *generalized trust* op hoe de middelendimensie ervaren wordt significant en positief ($B = 0,206$; $t = 5,951$; $p < 0,001$). Een hogere mate van algemeen vertrouwen onder leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein leidt tot betere ervaren mate waarin de doelen uit andere dimensies tegen een redelijke prijs behaald kunnen worden. Hypothese 4 wordt bevestigd. In dit model heeft leeftijd een kleine positieve, significante invloed op de ervaringen met de middelendimensie ($B = 0,015$; $t = 2,462$; $p = 0,015$). Mensen met een hogere leeftijd ervaren de efficiëntie van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein iets positiever.

Figuur 5. Resultaten multivariate regressieanalyse model 2 voor de ervaren kwaliteit van de middelendimensie van participatory democracy

In model 2, schematisch weergegeven in figuur 5, blijft het effect van *generalized trust* op de ervaren kwaliteit van de middelendimensie significant en positief ($B = 0,246$; $t = 3,014$; $p = 0,003$) na het toevoegen van de interactievariabelen. De score op de kwaliteit van de

middelendimensie lijkt niet significant te verschillen voor mensen van verschillende leeftijden of van hogere opleidingsniveaus. De interactie tussen leeftijd en de mate van *generalized trust* en de interactie tussen *generalized trust* en de dummy voor hoger onderwijs zijn niet significant. Het effect van *generalized trust* op de ervaren kwaliteit van de middelendimensie varieert dus niet met leeftijd of opleidingsniveaus.

Deze resultaten lijken overeen te komen met de literatuur waarin wordt gesteld dat vertrouwen de efficiëntie van de samenleving kan verhogen door gecoördineerde acties te faciliteren (Bjørnskov, 2007; Putnam, 1993a) en dat vertrouwen de bron is van efficiëntie in (non-)economische transacties (Coleman, 1988). Als leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein een hogere mate van algemeen vertrouwen hebben, zullen zij efficiënter samenwerken en dus in staat zijn om op een effectieve manier te adviseren of diensten te bieden en beslissingen te nemen binnen een aanvaardbare termijn.

4.5 Generalized trust niet van invloed op de communicatiedimensie van de kwaliteit van participatory democracy

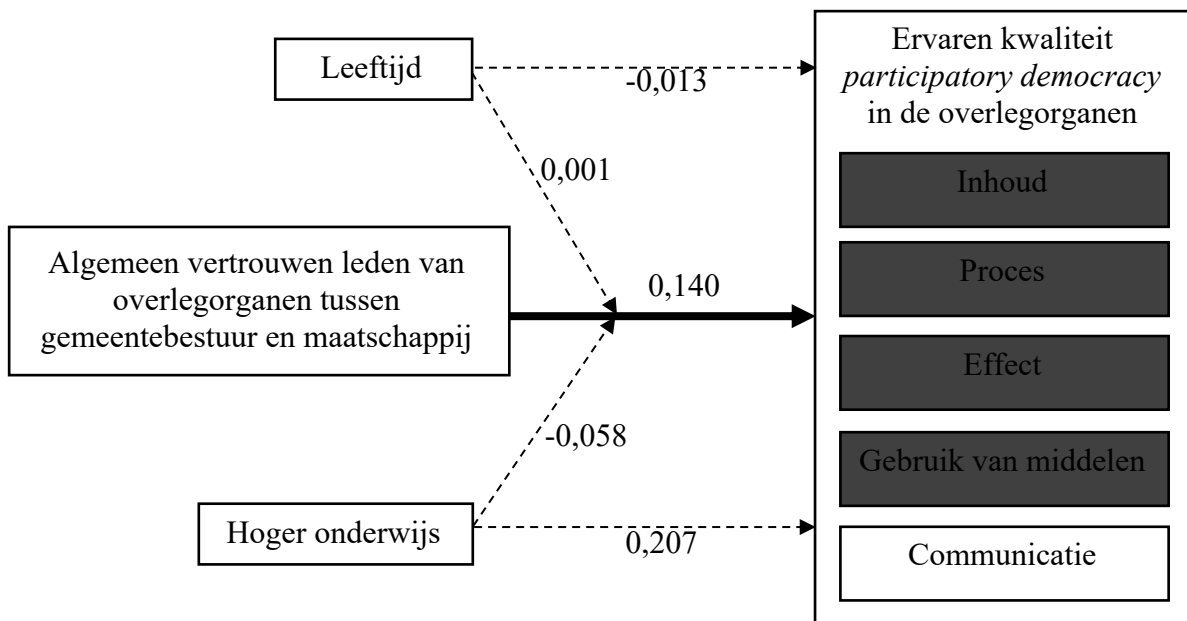
Ten slotte wordt de ervaring met de communicatiedimensie van *participatory democracy* gemiddeld met een 3,74 beoordeeld. Na de effectdimensie is dit de laagste gemiddelde beoordeling. Over de communicatie zijn leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein dus relatief gezien niet zo positief. Uit de beschrijvende resultaten lijkt niet direct een verband tussen de mate van algemeen vertrouwen en de beoordeling van de communicatiedimensie duidelijk te worden. Respondenten die mensen niet vertrouwen, beoordelen deze dimensie met gemiddeld een 2,5. Mensen die hun mate van *generalized trust* een 5 geven, vinden hun ervaringen met de communicatiedimensie gemiddeld een 3,85 waard. Mensen die vinden dat anderen te vertrouwen zijn, beoordelen dit gemiddeld met een 3,58.

In tegenstelling tot de andere dimensies, lijkt model 1 de variantie in de ervaren kwaliteit van de communicatiedimensie niet significant te beïnvloeden ($R^2 = 0,036$; $F(3, 139) = 1,712$; $p = 0,167$). Ook model 2 blijkt geen significante proportie variantie te kunnen verklaren voor de ervaren kwaliteit van de communicatiedimensie ($R^2 = 0,038$; $F(5, 137) = 1,081$; $p = 0,374$).

Uit de regressieanalyse in model 1 blijkt, in tegenstelling tot de andere dimensies, dat de invloed van de mate van *generalized trust* op de ervaringen met de communicatiedimensie van de *participatory democracy* niet significant is ($B = 0,092$; $t = 1,976$; $p = 0,050$). Hypothese 5 wordt verworpen. Een hogere mate van algemeen vertrouwen onder leden van

dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein leidt niet tot een hogere mate waarin over de organen wordt gecommuniceerd als een manier om democratische normen te verbeteren en de legitimiteit van het politieke systeem te verbeteren.

Figuur 6. Resultaten multivariate regressieanalyse model 2 voor de ervaren kwaliteit van de communicatiedimensie van participatory democracy

Uit figuur 6 is af te lezen dat de mate van *generalized trust* na het toevoegen van de interactievariabelen in model 2 nog steeds niet significant van invloed is op de ervaren kwaliteit van de communicatiedimensie ($B = 0,140$; $t = 1,274$; $p = 0,205$). Een hogere mate van algemeen vertrouwen leidt dus niet tot een ervaren verbetering in de communicatie in dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein naar buiten toe. De interactievariabele voor leeftijd en mate van *generalized trust* is evenals de interactie tussen de mate van *generalized trust* en hoger onderwijs niet significant. Het effect van *generalized trust* op de ervaren kwaliteit van de communicatiedimensie verschilt dus niet significant voor mensen van verschillende leeftijden en opleidingsniveaus.

Uit deze analyses blijkt dat de mate van *generalized trust* van leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein dus geen significant effect heeft op de mate waarin leden ervaren dat de raad voorziet in publiek toegankelijke informatie over genomen beslissingen en regelmatig feedback geeft over resultaten. Algemeen vertrouwen blijkt in dit geval dus niet faciliterend te zijn voor betere communicatie, zoals Robbins (2012) en Dirks & Ferrin (2001) stelden. Ook wordt hier geen bevestiging gevonden voor Thomas (2009) die

stelde dat algemeen vertrouwen de basis vormt voor de manier waarop individuen, groepen en organisaties interacteren.

4.6 Representativiteit van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein

Een independent samples t-toets is uitgevoerd om het opleidingsniveau, de leeftijd en de mate van *generalized trust* van de leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein te vergelijken met de Nederlandse bevolking in de ESS. Zo kan er een beeld gevormd worden van de representativiteit van de samenstelling van deze raden.

Op de mate van *generalized trust* scoren leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein significant hoger ($M = 7,43$; $SD = 1,742$) dan Nederlanders in de ESS ($M = 6,14$; $SD = 1,793$); $t(1559) = -8,229$; $p < 0,001$, $d = -0,722$. Dit is een medium tot groot effect. Wat betreft de mate van algemeen vertrouwen verschillen participanten in dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein. Het vertrouwen ligt hier gemiddeld hoger dan in de rest van de Nederlandse samenleving.

Uit de t-toets blijkt verder dat de leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein gemiddeld significant hoger opgeleid zijn ($M = 2,706$; $SD = 0,472$) dan de Nederlandse bevolking uit de ESS ($M = 1,976$; $SD = 0,208$); $t(229,783) = -16,358$, $p < 0,001$, $d = -0,961$. Dit is een zeer groot effect. Ook de leeftijd van leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein ligt significant hoger ($M = 65,252$; $SD = 9,981$) dan bij de Nederlandse ESS respondenten ($M = 47,245$; $SD = 19,062$); $t(262,178) = -18,447$, $p < 0,001$; $d = -0,978$). Ook dit is een zeer groot effect. Wat betreft opleidingsniveau en leeftijd vormt de samenstelling van participanten in dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein geen afspiegeling van de rest van Nederland. Leden van deze raden zijn over het algemeen hoger opgeleid en ouder dan de gemiddelde Nederlandse bevolking.

Dit komt overeen met eerder onderzoek naar de samenstelling van dergelijke raden. De representativiteit van jongeren is vrij laag in de dorps- en wijkraden (Vollaard, 2021). Er lijkt hier sprake te zijn van een “participatie-elite”, vooral de *usual suspects* participeren in dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein: hoogopgeleide, oudere mensen. Ook bieden deze resultaten bevestiging voor een selectie-effect waarover in de literatuur gesproken wordt. Maatschappelijke betrokkenheid brengt mensen met een hoge mate van vertrouwen samen (Nannestad, 2008; Van Ingen & Bekkers, 2015).

Volgens Glanville (2016) hebben mensen uit oudere cohorten meer kans om te vertrouwen en blijkt ook dat sociaaleconomische status, en dan vooral het opleidingsniveau, een belangrijke predictor is voor de mate van *generalized trust*. Dit zou de hoge gemiddelde

mate van *generalized trust* in deze steekproef kunnen verklaren. Opmerkelijk is wel dat uit de regressieanalyse blijkt dat het hoge opleidingsniveau en de hoge leeftijd van veel leden geen modererend effect heeft op de invloed van *generalized trust* op de verschillende kwaliteitsdimensies van *participatory democracy*.

5. Conclusie & discussie

In dit laatste hoofdstuk wordt eerst op basis van de analyse een aantal conclusies getrokken die uit de resultaten naar voren komen. Vervolgens zullen in de discussie deze conclusies geduid worden en aan de hand hiervan wordt ingegaan op de theoretische implicaties. Daarna wordt een aantal beperkingen en ook een aantal sterke kanten van het onderzoek benoemd. Ten slotte, wordt een aantal aanbevelingen voor vervolgonderzoek gedaan.

5.1 Conclusie

In deze masterscriptie is getracht om antwoord te geven op de vraag wat het effect is van het algemeen vertrouwen dat leden van overlegorganen tussen gemeentebestuur en maatschappij hebben op de door hen ervaren kwaliteit van de *participatory democracy*. Dit is gedaan door middel van een multivariate regressieanalyse in SPSS met data uit de Local State-Society Relations survey.

Een eerste conclusie die uit deze analyse getrokken kan worden is dat mensen met een hogere mate van *generalized trust* over het algemeen positiever zijn over het inhoudelijk en procesmatig functioneren van het overlegorgaan waar zij onderdeel van uitmaken.

Ook zijn mensen die meer algemeen vertrouwen hebben eerder geneigd om de daadwerkelijke invloed van dat orgaan op de besluitvorming positief te beoordelen en hebben zij meer het idee dat deze doelen tegen een redelijke prijs behaald worden. De hypothesen 1, 2, 3 en 4 worden bevestigd.

In de resultaten van deze vier dimensies worden dus aanwijzingen gevonden voor de positieve effecten die *generalized trust* volgens de literatuur zou hebben. Zo stelden Bäck en Christensen (2016) dat vertrouwen op individueel niveau coöperatieve sociale relaties bevordert en dit de basis vormt voor effectieve sociale en politieke organisaties die vervolgens bijdragen aan het creëren van effectief en legitiem bestuur. Bovendien bieden de resultaten uit deze dimensies bevestiging voor Rothstein & Uslaner (2005) die stelden dat vertrouwende mensen eerder geneigd zijn om democratische instituties positief te beoordelen.

Echter, moest hypothese 5 verworpen worden. De mate van vertrouwen had geen significante invloed op of de raad voorziet in publiek toegankelijke informatie over genomen beslissingen en regelmatig feedback geeft over resultaten. Dit is in strijd met de literatuur waarin gesteld wordt dat algemeen vertrouwen faciliterend is voor betere communicatie, (Dirks & Ferrin, 2001; Robbins, 2012). Eerder onderzoek van Van Stokkom et al. (2013) toonde aan dat actieve burgers zeer bereid zijn om over resultaten te communiceren en deze uit te leggen, maar minder bereid zijn om meer kennis van burgers te verkrijgen. Uit het

onderzoek naar leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein lijkt echter ook duidelijk te worden dat deze leden minder bereid zijn om over de resultaten te communiceren.

Op basis van de resultaten uit de F-toetsen kunnen vervolgens ook conclusies getrokken worden over voor welke dimensies de mate van algemeen vertrouwen het meest van de ervaren kwaliteit van die dimensie kan verklaren, en dus welke auteurs het meeste gelijk hebben gekregen. Voor de inhoudelijke dimensie is de invloed van *generalized trust* het hoogst. Het was Irwin (2009) die stelde dat een hogere mate van *generalized trust* leidt tot meer prosociaal gedrag, waardoor meer andere mogelijke perspectieven en uiteenlopende standpunten aan bod komen wat de inhoudelijke dimensie van de *participatory democracy* ten goede komt. Hierna is de mate van *generalized trust* belangrijk voor de procesdimensie. Dit biedt bevestiging voor Rothstein & Uslaner (2005) die stelden dat *generalized trust* van positieve invloed is op het proces doordat mensen met meer vertrouwen een zorg laten zien voor de belangen van anderen en het verbinden van verschillende mensen. Vervolgens is *generalized trust* net iets minder belangrijk voor de ervaringen met de middelendimensie. Vertrouwen is van invloed op de efficiëntie van de dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein doordat het gecoördineerde acties faciliteert (Bjørnskov, 2007; Putnam, 1993a). Voor de effectdimensie is de mate van *generalized trust* al een stuk minder belangrijk voor de beoordeling ervan. Toch wordt ook hier bevestiging gevonden voor Brehm en Rahn (1997) en Putnam (1993b) die stellen dat vertrouwen faciliterend is voor coördinatie, samenwerking en het oplossen van collectieve actieproblemen. Vertrouwen vormt de basis voor effectieve sociale en politieke organisaties (Bäck en Christensen, 2016). De F-toets voor de communicatiedimensie is niet significant. Dit lijkt tegenstrijdig te zijn met eerder onderzoek waarin vertrouwen positieve effecten had op de communicatie binnen en tussen organisaties (Dirks & Ferrin, 2001; Robbins, 2012).

In het framework van Batory & Svensson (2019) worden de inhoudelijke en de procesdimensie gelinkt aan de democratische kwaliteit. De effect-, middelen- en communicatiedimensies worden gebruikt om de legitimiteit te meten. Uit de resultaten van de F-testen kan geconcludeerd worden dat het effect van algemeen vertrouwen belangrijker is voor de democratische kwaliteit dan voor de legitimiteit van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein.

Een andere belangrijke conclusie is dat het interactie-effect van *generalized trust* en opleidingsniveau voor geen van de dimensies van de kwaliteit van de *participatory democracy* significant is. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de invloed van vertrouwen op ervaringen met de participatie in dorps- en wijkraden en adviesraden niet significant

verschilt voor mensen van verschillende opleidingsniveaus. Bovendien is het interactie-effect van *generalized trust* met leeftijd ook niet significant voor de dimensies. Het effect van vertrouwen verschilt hier dus ook niet voor mensen van verschillende leeftijden. Dit is in tegenstelling tot wat op basis van Glanville (2016) verwacht werd. Een kanttekening die hierbij geplaatst moet worden, is dat de groep hoogopgeleiden veel groter is dan de lagere of middelbaar opgeleide respondenten en dat de gemiddelde leeftijd ook vrij hoog ligt. Het kan dat hierdoor de schatting te laag is en er geen effect lijkt op te treden terwijl dat er wel is.

Dit raakt ook aan de laatste conclusie die op basis van deze analyse getrokken kan worden: leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein zijn geen representatieve afspiegeling van de Nederlandse samenleving. Leden van deze raden zijn vaker hoogopgeleid, zijn over het algemeen ouder en hebben een hogere mate van vertrouwen in vergelijking met de gehele bevolking. Deze uitkomsten komen overeen met de literatuur waarin gesproken wordt van een diplomademocratie (Bovens, 2006) en het bestaan van een participatie-elite (van Stokkom et al., 2013). De *usual suspects* participeren in dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein: oudere, hoogopgeleide burgers.

5.2 Discussie

Een opvallend resultaat is dat het effect van vertrouwen alleen op de communicatiedimensie niet significant is. De communicatiedimensie is een maatstaf voor de mate waarin over de dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein wordt gecommuniceerd als een manier om democratische normen te verbeteren en de legitimiteit van het politieke systeem te verbeteren (Batory & Svensson, 2019). Uit de expert review gesprekken kwam naar voren dat het voor de leden van raden complex is om zichtbaar te maken wat ze bereiken, ook omdat het gaat om complexe beïnvloedingsprocessen waarin het moeilijk is om harde resultaten aan te tonen. De communicatiedimensie lijkt eigenlijk een brug te slaan naar de burgers die niet participeren om hen zo ook te betrekken bij de raden. De leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein zijn toch vooral de “*usual suspects*”, jongeren en lager opgeleiden participeren veel minder. Een mogelijke verklaring hiervoor, die de representativiteit koppelt aan het effect van vertrouwen op de communicatie, is dat deze ouderen wel een hoge mate van vertrouwen hebben maar minder bekend zijn met nieuwe communicatiemiddelen zoals *social media*. Om ondanks deze gebrekkige representativiteit toch democratische legitimiteit te verkrijgen en de representatieve functie te versterken, is zoals Van Stokkom et al. (2013) stellen, communicatie naar buiten toe belangrijk. Ook als je kijkt naar de beschrijvende statistieken en resultaten wordt de communicatie minder positief ervaren dan de inhoud, het

proces en het gebruik van middelen in de raden. Dit kan een gevaar vormen voor de legitimiteit van de dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein.

Echter, hoeft de beperkte representativiteit van de raden geen probleem te vormen. Ook in de literatuur wordt dit normatieve debat aangehaald. Zo stellen Bovens en Wille (2010) dat hoogopgeleide burgers die participeren als actieve woordvoerders kunnen optreden voor lager opgeleiden die minder in staat zijn om te participeren en hier liever niet hun tijd aan willen besteden. De gebrekkige representatie vormt pas een probleem als er sprake is van een zogeheten “*exclusion bias*”, wat inhoudt dat bepaalde beleidsvoorkeuren van burgers uitgesloten worden. Zolang de leden van de dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein wel opkomen voor de belangen van anderen die niet participeren, is dit dus niet zo’n erg probleem. Dit rekening houden met de belangen van anderen wordt gemeten in de inhoudelijke dimensie van de kwaliteit van de *participatory democracy*. Deze dimensie wordt een stuk positiever beoordeeld, wat lijkt te zeggen dat de gebrekkige representativiteit wordt opgelost doordat leden van de raden wel rekening houden met de belangen van anderen. Echter, kan dit niet zomaar aangenomen worden aangezien dit meet hoe de leden het functioneren van de raad zelf beoordelen. Wellicht dat burgers die niet participeren hier anders over denken en zich toch niet helemaal gerepresenteerd voelen.

Een ander opvallend resultaat is dat het effect van de mate van *generalized trust* niet lijkt te verschillen voor mensen van verschillende leeftijden en opleidingsniveaus. Uit de poweranalyse is gebleken dat de steekproef groot genoeg is en de studie dus genoeg power heeft. De kans op een type II fout is daarom in dit geval gering. Wel is het nog mogelijk dat de schattingen te laag zijn uitgevallen doordat de respondenten vrij oud en hoogopgeleid waren en daardoor de groep jongeren of lager opgeleiden ondervertegenwoordigd is. Echter, is dit wel de realiteit bij veel vormen van burgerparticipatie.

Bovendien is het opmerkelijk dat een hoog opleidingsniveau alleen in model 2 bij de effectdimensie een significante invloed heeft. Mensen met een hoger opleidingsniveau zijn dus positiever over de daadwerkelijke invloed op de besluitvorming en beleidsontwikkeling. Zij hebben dus meer dan lager opgeleide mensen het idee dat zij invloed kunnen uitoefenen. Dit komt overeen met de literatuur over het begrip “*political efficacy*”; dit is het gevoel dat individuele politieke actie invloed heeft of kan hebben op het politieke proces (Campbell, Gurin, & Miller, 1954, p. 187). Hoogopgeleide mensen voelen zich over het algemeen politiek competent en hebben meer het idee dat ze in staat zijn om invloed uit te oefenen in de politiek. Dit komt aan de ene kant doordat zij door hun hogere opleiding meer cognitieve vaardigheden hebben en aan de andere kant doordat zij vanwege hun opleiding makkelijker

toegang hebben verkregen tot invloed en status (Verba, Schlozman, & Brady, 1995). Opleiding kan dus de effectdimensie beïnvloeden doordat mensen hierdoor meer vaardigheden verwerven en dit geeft hoogopgeleiden meer vertrouwen in dat zij ook echt invloed kunnen uitoefenen op de besluitvorming. Hierdoor wordt de effectdimensie positiever beoordeeld door mensen met een hoger opleidingsniveau.

Een kanttekening die hierbij geplaatst moet worden is dat de effectdimensie gemiddeld wel het laagst van alle dimensies beoordeeld werd door leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein. Uit de expert review kwam dit beeld ook naar voren. Wel gaven de experts aan dat het voor de raden complex is om precies vast te stellen welk effect door hun inspanning ontstaat. Het is lastig om hun invloed op de gemeentelijke besluitvorming te isoleren van andere effecten en zo harde resultaten te tonen. Zoals eerder benoemd, worden in de literatuur de effectiviteit en invloed van de raden niet altijd even positief beoordeeld (Schaap et al., 2019; Vollaard, 2021). In een eerder onderzoek naar dorps- en wijkraden werd ook oud-leden gevraagd naar redenen voor hun vertrek. Een veelgenoemde reden om af te treden was de disbalans tussen de gevraagde inspanningen en de ervaren opbrengsten (Lammerts & Verwijs, 2009). Uit een ander onderzoek bleek dat de raden niet consequent vroegtijdig worden betrokken bij de beleidsontwikkeling en -uitvoering. Ook bleek er onvoldoende tot geen dialoog of informatie te zijn van ambtenaren en bestuurders over wat er gaat gebeuren of is gebeurd met de uitgebrachte adviezen, vragen en verzoeken (Loots et al., 2013).

Uit bovenstaande wordt een beperking van dit onderzoek duidelijk, namelijk dat de respondenten allemaal nog actief zijn in de dorps- en wijkraden. Deze mensen zullen hoogstwaarschijnlijk de kwaliteit van het functioneren van hun raad een stuk positiever beoordelen dan mensen die hier geen onderdeel (meer) van uitmaken. Het is namelijk niet verplicht om deel te nemen, dus de burgers die participeren zullen over het algemeen enthousiast zijn over hun werk in de raad, er vertrouwen in hebben dat ze invloed kunnen uitoefenen en het leuk vinden om samen iets tot stand te brengen. Dit gaat al gepaard met een grote mate van zelfselectie en hierdoor zit er waarschijnlijk een bias in de steekproef. Ook als gekeken wordt naar de positieve gevolgen van *generalized trust* die in de literatuur genoemd worden, lijkt het voor de hand te liggen dat mensen die veel vertrouwen hebben in andere mensen ook eerder geneigd zijn om het functioneren van hun dorps- wijk- of adviesraad positief te beoordelen. Bovendien zijn de leden vaak hoogopgeleid en hebben zij daarom ook meer het idee dat ze iets voor elkaar kunnen krijgen en zullen ze het functioneren daarom waarschijnlijk positiever ervaren.

Een andere methodologische beperking die vaak wordt genoemd in onderzoeken naar vertrouwen is dat de surveyvraag die *generalized trust* meet niet specifiek genoeg is. Het kan verschillende geïnterpreteerd worden wat er onder “de meeste mensen” valt. De vraag meet misschien meer het vertrouwen in de eigen morele gemeenschap. Ook kan vertrouwen per issue of domein verschillen en hier wordt in de vraag geen rekening mee gehouden (Nannestad, 2008). Delhey et al. (2011) hebben het over het probleem van de “radius of trust”. Deze radius geeft weer hoeveel mensen onder “de meeste mensen” vallen. De soms tegenvallende verklarende kracht van *generalized trust* in onderzoeken komt misschien meer door meetproblemen dan door theoretische problemen. Desalniettemin lijkt de vraag in westerse en welvarende landen goed te werken. Ook in dit onderzoek lijkt, behalve bij de communicatiedimensie, de verklarende kracht van *generalized trust* niet tegen te vallen.

Hoewel dit onderzoek de bovengenoemde beperkingen kent, heeft het ook een aantal sterke punten. Zo wordt in veel studies het verband tussen vertrouwen en participatie andersom onderzocht; participatie zou leiden tot meer vertrouwen. Dit argument dateert terug tot het werk van De Tocqueville, die stelde dat mensen door te participeren leren om verschillen te overbruggen, democratische waarden te onderstrepen en leren om collectieve actie tot stand te brengen (De Tocqueville, 1955). Putnam (2000) is een van de bekendste onderzoekers in deze leerschool. De positieve ervaringen die mensen hier opdoen in hun interactie met anderen zouden mentale dispositions beïnvloeden, zoals waarden en attitudes, en ook *generalized trust* (Van Ingen & Bekkers, 2015; zie ook bijv. Brehm & Rahn, 1997; Paxton & Ressler, 2018). Hier heerst de gedachte dat door participatie de kloof tussen burger en bestuur gedicht wordt en dat mensen daardoor meer vertrouwen ontwikkelen. Echter, blijkt uit dit onderzoek dat dit verband eerder andersom is: als mensen veel vertrouwen hebben, zijn ze eerder bereid te participeren en dat dicht de kloof. Dit kan een impuls geven aan het debat over de groeiende afstand tussen burger en bestuur. Zoals Van Ingen & Bekkers (2015) al benadrukten, kan de samenleving profiteren van domeinen waarin vertrouwende en betrokken burgers samenkomen om een rol te spelen in de ontwikkeling van beleid, aangezien vertrouwen een positief effect lijkt te hebben op ervaringen met participatie.

Verder kunnen de uitkomsten van dit onderzoek een bijdrage leveren aan het publieke debat over de representativiteit in dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein. Het feit dat vooral ouderen en hoogopgeleiden participeren, is an sich geen nieuws. Maar de manier waarop de samenstelling van de raden in dit onderzoek systematisch is vergeleken met de samenstelling van de Nederlandse bevolking biedt, naar mijn weten, wel nieuwe inzichten.

Bovendien biedt dit onderzoek een duidelijker beeld van waar vertrouwen precies effect op heeft, door het gebruik van het model met verschillende dimensies van Batory & Svensson (2019) voor het meten van de kwaliteit van de *participatory democracy*. Het voordeel hiervan is dat de uitkomsten zo gelinkt kunnen worden aan normatieve concepten zoals de democratische kwaliteit (inhoud en proces) en legitimiteit (effect, gebruik van middelen en communicatie). Dit maakt de resultaten bruikbaar voor dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein zodat zo duidelijk wordt op welke vlakken hun functioneren verbeterd kan worden. Uit de resultaten blijkt dat er vooral op het gebied van de legitimiteit van de raden ruimte voor verbetering is.

Op basis van de uitkomsten van het onderzoek kunnen aanbevelingen gedaan worden aan verschillende stakeholders die betrokken zijn bij de dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein. Uit het onderzoek is gebleken dat de leden van deze raden de invloed die zij hebben op de besluitvorming minder positief ervaren dan de andere kwaliteitsdimensies. Gemeenten kunnen hier een proactieve rol in spelen door terugkoppelingen te geven aan dorps- of wijkraden en adviesraden sociaal domein over wat er met hun uitgebrachte adviezen is gedaan. Zo krijgen de leden van de raden een duidelijker beeld van wat er met hun inzet gedaan wordt.

Daarnaast is het voor dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein belangrijk om de legitimiteit van hun raad te versterken. Een belangrijke voorwaarde voor een legitieme raad is de communicatie naar buiten, naar de burgers die niet participeren. Gezien de gebrekkige representativiteit op het gebied van onderwijs en leeftijd, is het belangrijk voor de actieve burgers aan het front om achterom te kijken of ze wel doorhebben wat er speelt in de buurt. De raden beoordelen hun eigen democratische kwaliteit positief. Maar om te voorkomen dat het een in zichzelf gekeerd clubje wordt, moeten de raden verzekeren dat anderen zich ook echt vertegenwoordigd voelen. Om hiervoor te zorgen, kunnen dorps- of wijkraden of adviesraden sociaal domein een burgerpanel opzetten. Hierbij wordt een kleine groep inwoners, die representatief is voor de buurt, gevraagd naar hun mening over bepaalde vraagstukken. Op deze manier kunnen de raden controleren of hun eigen visie wel overeenkomt met die van de rest van de inwoners. Ook het stimuleren van het gebruik van sociale media is belangrijk om zo de communicatie te verbeteren en daarmee de legitimiteit te versterken.

Een andere manier om de legitimiteit te versterken, is door de gebrekkige representativiteit van jongeren te verbeteren. Om ervoor te zorgen dat jongeren meer betrokken raken bij het werk van de raden kan een jongerenraad worden geïnstalleerd. De

jongerenraad kan de gemeente adviseren over onderwerpen die voor hen van belang zijn. Door jongeren te laten meepraten en -denken, worden hun belangen niet vergeten. Het is belangrijk dat deze raden een eigen budget krijgen en erkend worden als adviesorgaan van de gemeente.

Dit onderzoek biedt bovendien interessante aanknopingspunten voor vervolgonderzoek. Om de grote mate van zelfselectie van leden van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein in dit onderzoek enigszins te verminderen, is het interessant om in vervolgonderzoeken naar het functioneren van deze raden ook oud-leden te ondervragen. Er bestaat een kans dat mensen die gestopt zijn iets minder positief zullen zijn over hun ervaringen. Ook voor de raden kan het nuttig zijn om van afhakers te horen waar het functioneren van de raden voor hen te wensen achterliet.

Net als Van Ingen & Bekkers (2015) die pleitten voor andere denkwijzen over *civic engagement* en *generalized trust*, geeft dit onderzoek aanleiding om vaker het vertrouwen als de onafhankelijke variabele te onderzoeken in plaats van de afhankelijke. Zo kan stukje bij beetje Putnams (2000) portie spaghetti uit elkaar gehaald worden.

Concluderend, vertrouwen is belangrijk voor het inhoudelijk, procesmatig, efficiënt en effectief functioneren van dorps- en wijkraden en adviesraden sociaal domein. Participatie moet gebouwd worden op vertrouwen.

Referenties

- Bäck, M., & Christensen, H. S. (2016). When trust matters—A multilevel analysis of the effect of generalized trust on political participation in 25 European democracies. *Journal of Civil Society, 12*(2), 178–197. <https://doi.org/10.1080/17448689.2016.1176730>
- Bartels, K. P. R. (2012). *How Public Encounters Affect the Quality of Participatory Democracy*. University of Glasgow.
- Batory, A., & Svensson, S. (2019). The Use and Abuse of Participatory Governance by Populist Governments. *Policy & Politics, 47*(2), 227–244. <https://doi.org/10.1332/030557319X15487805848586>
- Bjørnskov, C. (2007). Determinants of generalized trust: A cross-country comparison. *Public Choice, 130*(1–2), 1–21. <https://doi.org/10.1007/s11127-006-9069-1>
- Bovens, M. A. (2006). De diplomademocratie: Over de spanning tussen meritocratie en democratie. *B en M: tijdschrift voor beleid, politiek en maatschappij, 33*(4), 205–218.
- Bovens, M., & Wille, A. (2010). The education gap in participation and its political consequences. *Acta Politica, 45*(4), 393–422. <https://doi.org/10.1057/ap.2010.7>
- Brehm, J., & Rahn, W. (1997). Individual-Level Evidence for the Causes and Consequences of Social Capital. *American Journal of Political Science, 41*(3), 999–1023. <https://doi.org/10.2307/2111684>
- Campbell, A., Gurin, G., & Miller, W. E. (1954). *The Voter Decides*. Row, Peterson.
- Coffé, H., & Michels, A. (2014). Education and support for representative, direct and stealth democracy. *Electoral Studies, 35*, 1–11. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2014.03.006>
- Coleman, J. S. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology, Volume 94*(95–120).
- Dalton, R. J. (2007). Partisan mobilization, cognitive mobilization and the changing American electorate. *Electoral Studies, 26*(2), 274–286. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2006.04.009>
- De Klerk, M., & Gilsing, R. (2010). *Op weg met de Wmo: Evaluatie van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2007-2009* (J. Timmermans, Red.). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- De Tocqueville, A. (1955). *The Old Regime and the French Revolution* (S. Glibert, Vert.). Doubleday.
- Dekker, P. (2002). *De oplossing van de civil society*. Sociaal en Cultureel Planbureau.

- Delhey, J., Newton, K., & Welzel, C. (2011). How General Is Trust in ‘Most People’? Solving the Radius-of-Trust Problem. In *American Sociological Review—AMER SOCIOLOGICAL REV* (Vol. 76).
- Denters, B., Vollaard, H., Van de Bovenkamp, H., & Meijerink, F. (2019). Gekozen en niet-gekozen vertegenwoordigers op lokaal niveau. In *Democratie dichterbij: Lokaal Kiezersonderzoek 2018* (pp. 18–27). Stichting KiezersOnderzoek Nederland.
- Dirks, K. T., & Ferrin, D. L. (2001). The Role of Trust in Organizational Settings. *Organization Science*, 12(4), 450–467. <https://doi.org/10.1287/orsc.12.4.450.10640>
- Edelenbos, J., van Meerkerk, I., & Schenk, T. (2018). The Evolution of Community Self-Organization in Interaction With Government Institutions: Cross-Case Insights From Three Countries. *The American Review of Public Administration*, 48(1), 52–66. <https://doi.org/10.1177/0275074016651142>
- European Social Survey. (z.d.). *About ESS | European Social Survey (ESS)*. Geraadpleegd 18 maart 2021, van <https://www.europeansocialsurvey.org/about/>
- Fukuyama, F. (2000). Social Capital and Civil Society. *International Monetary Fund Working Paper, WP/00/74*, 1–18.
- Fukuyama, F. (2001). Social capital, civil society and development. *Third World Quarterly*, Vol 22(No 1), 7–20. <https://doi.org/10.1080/01436590020022547>
- Geurtz, C., & Van de Wijdeven, T. (2010). Making Citizen Participation Work: The Challenging Search for New Forms of Local Democracy in The Netherlands. *Local Government Studies*, 36(4), 531–549. <https://doi.org/10.1080/03003930.2010.494110>
- Glanville, J. L. (2016). Why Does Involvement in Voluntary Associations Promote Trust? Examining the Role of Network Diversity. *Sociological Inquiry*, 86(1), 29–50. <https://doi.org/10.1111/soin.12096>
- Heinelt, H., & Magnier, A. (2018). Analyzing governance through local leaders’ perceptions: Comparative surveys, academic networks, and main results (review article). *Revista española de ciencia política*, 46, 157–172.
- Hooghe, M. (2007). Social Capital and Diversity Generalized Trust, Social Cohesion and Regimes of Diversity. *Canadian Journal of Political Science / Revue canadienne de science politique*, 40(3), 709–732.
- Hoppe, R. (2011). Institutional constraints and practical problems in deliberative and participatory policy making. *Policy & Politics*, 39(2), 163–186.

- Ingen, E. van, & Bekkers, R. (2015). Generalized Trust Through Civic Engagement? Evidence from Five National Panel Studies. *Political Psychology*, 36(3), 277–294. <https://doi.org/10.1111/pops.12105>
- Inglehart, R. (2020). *Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic, and Political Change in 43 Societies*. Princeton University Press.
- Irwin, K. (2009). Prosocial Behavior across Cultures: The Effects of Institutional versus Generalized Trust. *Advances in Group Processes*, 26, 165–198. [https://doi.org/10.1108/S0882-6145\(2009\)0000026010](https://doi.org/10.1108/S0882-6145(2009)0000026010)
- Klijin, E.-H., Edelenbos, J., & Steijn, B. (2010). Trust in Governance Networks: Its Impacts on Outcomes. *Administration & Society*, 42(2), 193–221. <https://doi.org/10.1177/0095399710362716>
- Kort, M., & Klijin, E.-H. (2013). Public–Private Partnerships in Urban Regeneration: Democratic Legitimacy and its Relation with Performance and Trust. *Local Government Studies*, 39(1), 89–106. <https://doi.org/10.1080/03003930.2012.683864>
- Lammerts, R., & Verwijs, R. (2009). *Verwachtingen, motieven en ervaringen van bewoners over participatie in wijkraden* (p. 56). Verwey-Jonker Instituut.
- Lin, N. (2002). *Social Capital: A Theory of Social Structure and Action*. Cambridge University Press.
- Loots, J., Bakker, A. L., & Duvivier, B. (2013). *Dorps- en wijkraden in Nederland—Onderzoek van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties*. Necker van Naem.
- Meikle-Yaw, P. (2008). Democracy Satisfaction: The Role of Interpersonal Trust. *Community Development*, 39(2), 36–51. <https://doi.org/10.1080/15575330809489729>
- Michels, A. (2006). Citizen participation and democracy in the Netherlands. *Democratization*, 13(2), 323–339. <https://doi.org/10.1080/13510340500524067>
- Michels, A., & De Graaf, L. (2010). Examining Citizen Participation: Local Participatory Policy Making and Democracy. *Local Government Studies*, 36(4), 477–491. <https://doi.org/10.1080/03003930.2010.494101>
- Mill, J. S. (1975). Representative Government. In *Three Essays*. Oxford University Press.
- Movisie. (2018, maart 5). *Adviesraden Sociaal Domein komen op stoom*. Movisie. <https://www.movisie.nl/artikel/adviesraden-sociaal-domein-komen-stoom>
- Muller, E. N., & Seligson, M. A. (1994). Civic Culture and Democracy: The Question of Causal Relationships. *American Political Science Review*, 88(3), 635–652. <https://doi.org/10.2307/2944800>

- Nannestad, P. (2008). What Have We Learned About Generalized Trust, If Anything? *Annual Review of Political Science*, 11(1), 413–436.
<https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.11.060606.135412>
- Newton, K. (1997). Social Capital and Democracy. *American Behavioral Scientist*, Vol. 40(No. 5), 575–586.
- Newton, K. (2001). Trust, Social Capital, Civil Society, and Democracy. *International Political Science Review*, 22(2), 201–214. <https://doi.org/10.1177/0192512101222004>
- Parks, C. D., & Hulbert, L. G. (1995). High and Low Trusters' Responses to Fear in a Payoff Matrix. *The Journal of Conflict Resolution*, 39(4), 718–730.
- Passchier, R., & Schalk, J. (2016). Gezocht: Burgerparticipatie (voor vaste relatie). *Bestuurskunde*, 1, 65–77.
- Pateman, C. (1970). *Participation and Democratic Theory*. Cambridge University Press.
- Paxton, P. (2002). Social Capital and Democracy: An Interdependent Relationship. *American Sociological Review*, 67(2), 254–277. <https://doi.org/10.2307/3088895>
- Paxton, P. (2007). Association memberships and generalized trust: A multilevel model across 31 countries. *Social Forces*, 47–76.
- Paxton, P., & Ressler, R. W. (2018). Chapter 8: Trust and Participation in Associations. In E. M. Uslaner, *The Oxford Handbook of Social and Political Trust* (pp. 149–172). Oxford University Press.
- Plotke, D. (1997). Representation is Democracy. *Constellations*, 4(1), 19–34.
<https://doi.org/10.1111/1467-8675.00033>
- Putnam, R. D. (1993a). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton University Press.
<https://search.ebscohost.com/direct.asp?db=sih&jid=8W0G&scope=site>
- Putnam, R. D. (1993b). The Prosperous Community. *The American Prospect*, Vol 4.(No. 13).
- Putnam, R. D. (1995). Bowling alone: America's declining social capital. *Journal of Democracy*, 6, 65–78.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. Simon and Schuster.
- Robbins, B. G. (2012). Institutional Quality and Generalized Trust: A Nonrecursive Causal Model. *Social Indicators Research*, 107(2), 235–258.
- Rothstein, B., & Uslaner, E. M. (2005). All for All: Equality, Corruption, and Social Trust. *World Politics*, 58(1), 41–72.

- Saward, M. (2010). The Representative Claim. In *The Representative Claim*. Oxford University Press. http://oxford.universitypressscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199579389_9.001.0001/acprof-9780199579389
- Schaap, L., Hendriks, F., Karsten, N., van Ostaaijen, J., & Wagenaar, C. (2019). Ambitieuze en ambivalente vernieuwing van de lokale democratie in Nederland. *Bestuurswetenschappen*, 73(2), 47–69. <https://doi.org/10.5553/Bw/016571942019073002004>
- Schaap, L., & Leenknecht, G.-J. (2020). Gemeenten organiseren kleinschaligheid: Binnengemeentelijke organisatie opnieuw bekeken. *Bestuurswetenschappen*, 74(1), 15–37. <https://doi.org/10.5553/Bw/016571942020074001003>
- Teles, F., Gendźwił, A., Stănuș, C., & Heinelt, H. (Red.). (2021). *Close Ties in European Local Governance: Linking Local State and Society*. Palgrave Macmillan.
- Thomas, P. G. (2009). Trust, Leadership and Accountability in Canada's Public Sector. In O. P. Dwivedi, T. A. Mau, & B. M. Sheldrick, *The Evolving Physiology of Government: Canadian Public Administration in Transition*. University of Ottawa Press.
- Uslaner, E. M. (1999). Democracy and social capital. In M. Warren (Ed.), *Democracy and Trust* (pp. 121–150). Cambridge University Press.
- Uyterlinde, M., Fokkema, M., & Can, E. (2020). *Werken aan opgaven in de wijk: Gebiedsgerichte organisatiemodellen in vier gemeenten*. Platform31.
- Van de Wijdeven, T. M. F., De Graaf, L. J., & Hendriks, F. (2013). *Actief burgerschap: Lijnen in de literatuur*. TSPB / BZK.
- Van den Bongaardt, T. (2018). *Monitor Burgerparticipatie 2018* (p. 57). ProDemos.
- Van Der Meer, T. W. G., & Van Ingen, E. J. (2009). Schools of democracy? Disentangling the relationship between civic participation and political action in 17 European countries. *European Journal of Political Research*, 48(2), 281–308. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.2008.00836.x>
- Van Ingen, E., & Bekkers, R. (2015). Generalized Trust Through Civic Engagement? Evidence from Five National Panel Studies. *Political Psychology*, 36(3), 277–294. <https://doi.org/10.1111/pops.12105>
- Van Stokkom, B., Becker, M., & Eikenaar, T. (2013). Participatie, informele vertegenwoordiging en representativiteit. *Beleid en Maatschappij*, 21.
- Verba, S., Schlozman, K. L., & Brady, H. E. (1995). *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Harvard University Press.

- Verbeek, K., & Van de Werfhorst, K.-J. (2018). Aansluiten bij de paradigmashift: De betrokkenheid van inwoners bij beleid. *Tijdschrift voor gezondheidswetenschappen*, 96(8), 303–304.
- Vollaard, H. (2021). Local State-Society Relations in the Netherlands. In *Close Ties in European Local Governance: Linking Local State and Society* (pp. 259–274). Palgrave Macmillan.
- Wallace, C., & Pichler, F. (2008). More Participation, Happier Society? A Comparative Study of Civil Society and the Quality of Life. *Social Indicators Research*, 93, 255–274. <https://doi.org/10.1007/s11205-008-9305-9>
- Warren, M. (Ed.). (1999). *Democracy and trust*. Cambridge University Press.
- Warren, M. (2018). Chapter 5: Trust and Democracy. In E. M. Uslaner, *The Oxford Handbook of Social and Political Trust* (pp. 75–94). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190274801.013.5>
- Węziak-Białowolska, D., & Dijkstra, L. (2015). *JRC Science and Policy Report: Trust, local governance and quality of public service in EU regions and cities*. European Commission. <https://core.ac.uk/download/pdf/38630594.pdf>